

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Οι Λαϊκοί στην *Λαυσαϊκή Ιστορία*
του Παλλαδίου Ελενοπόλεως

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΑΜ:Ι2020022

Επιβλέπων καθηγητής: ΦΩΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

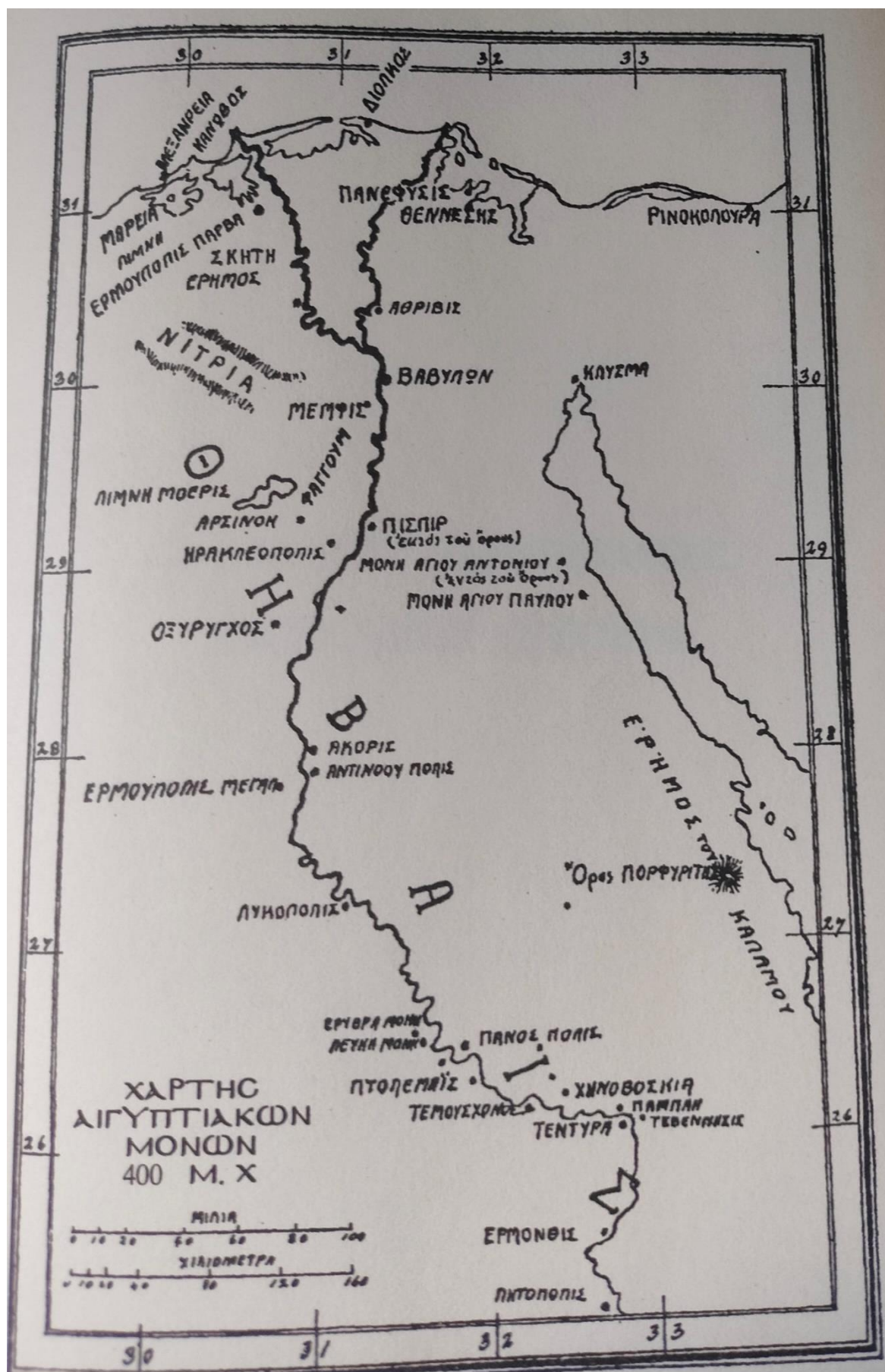
Ματαιότης ἐστὶ
ματαιότητων ἅπαντα,
ἀλλ' οὐδεὶς ἐν ἡμῖν
ταῦτα φρονῶν εὐρίσκεται·
οἱ μὲν γὰρ πλανῶσιν,
οἱ δὲ καὶ πλανῶνται·¹

¹ Ρωμανός ο Μελωδός. " τῆς ἀγίας καὶ πάνσεπτου γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ". Κοντάκιο, οἶκος ιδ'.

Ευχαριστίες

Καταρχάς θα ήθελα να εκφράσω θερμές ευχαριστίες στον επίκουρο Καθηγητή Κ. Φώτη Βασιλείου. Που καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου με βοήθησε επιστημονικά, γνωσιακά και μου μετέδωσε αυτή την αγάπη για τον βυζαντινό κόσμο. Είμαι ευγνώμων που μου πρότεινε το συγκεκριμένο θέμα.

Επίσης θα ήθελα να απευθύνω ευχαριστίες στον πνευματικό πατέρα Π. Κωνσταντίνο Μάζη για την αγάπη, την φιλοξενία και την καθοδήγηση καθ' όλη την διαμονή μου στον νησί.

Χάρτης των Αιγυπτιακών Μονών 400μ.Χ πηγή : ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΠΟΛΕΩΣ ΛΑΥΣΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ ΒΙΟΥΣ ΟΣΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ. ΑΘΗΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ (1996). Σελ.5

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες.....	03
Χάρτης Αιγυπτιακών μονών.....	04
Εισαγωγή.....	07

Α΄. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Βίος Παλλαδίου.....	08
Το συγγραφικό του έργο	09
Περιεχόμενο της <i>Λαυσαϊκής ιστορίας</i>	10

Β΄. Ο ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή στον βυζαντινό μοναχισμό.....	13
Ο Μοναχισμός την πρώιμη περίοδο	14

Γ΄. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ

1. Η Ποταμίανα	16
2. Η Αλεξάνδρα.....	17
3. Η πλούσια παρθένα.....	18
4. Ο Αμμούν ο Νιτριώτης	19
5. Θαύματα από τον Μακάριο τον Αιγύπτιο	20
Ερωτάς και μαγεία	21
Ο δαιμονισμένος υιός.....	22
6. Μακάριου του Αλεξανδρινού	23
Το θαύμα και η καθαίρεση του ιερέα που πόρνευε	23
7. Ο Μωυσής ο Αιθίοπας	24
8. Ο Ευλόγιος και ο ακρωτηριασμένος.....	25
9. Ο Παύλος ο απλός.....	27
10. Η Πιαμούν.....	28
11. Το θαύμα του Ποσειδωνίου	29
Η έγκυος γυναίκα	29
12. Σεραπίων ο Σινδόνιος.....	30
13. Ιννοκέντιος.....	33
14. Σαβάς	35
15. Μελανία	35
16. Μελανία η νεότερη	37

17. Η Ολυμπιάδα	39
18. Ιουλιανή	40
19. Η διήγηση του Ιππολύτου	40
20. Ουήρος και Βοσπορία	41
21. Η Μάγνα	42
22. Η συκοφαντία του Ευσταθίου	43

Δ΄ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπεράσματα	45
--------------------	----

Δ΄ ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Βιβλιογραφία	48
--------------------	----

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια των προπτυχιακών μου σπουδών στο τμήμα ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Αφετηρία της ορίστηκε η *Λαυσαϊκή Ιστορία* του παλλαδίου. Η *Λαυσαϊκή Ιστορία* τοποθετείται χρονικά σε μια εποχή κατά την οποία ο μοναχισμός γνώριζε ιδιαίτερη ανάπτυξη, ενώ τοπικά επικεντρώνεται στην αιγυπτιακή έρημο, όπου ο ασκητισμός ανέδειξε κορυφαίες μορφές αγίων ανδρών και γυναικών. Οι Πατέρες της ερήμου προβάλλονται ως πρότυπα που ενσαρκώνουν την αγιότητα, ζώντας την εν Χριστώ ζωή. Η προβολή τους έγινε μέσα από μια πληθώρα έργων που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της ασκητικής γραμματείας που αναπτύχθηκε κατά τη συγκεκριμένη περίοδο και που ως έναν από τους κύριους στόχους είχε και την παροχή κανόνων και αρχών που έπρεπε να διέπουν το μοναχικό βίο. Αυτό, ακριβώς, αποτελεί και στόχο της *Λαυσαϊκής Ιστορίας* που προβάλλει τους αγίους πατέρες ως ιδεώδη ζωντανά διδάγματα. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα αγιολογικό κείμενο που κυρίως προβάλλει τη ζωή, τη διδασκαλία και τα θαύματα μιας εκλεκτής μερίδας ανθρώπων που έζησε βίο ύψιστης αρετής.

Ως προς την αντιμετώπιση του κειμένου κληθήκαμε να εξετάσουμε το έργο από την σκοπιά όχι των κύριων δρώντων "αγίων" ασκητών, αλλά από την σκοπιά των αφανών συνήθως "ηρώων". Πιο συγκεκριμένα η εργασίας μας επικεντρώνεται στην παρουσία των λαϊκών στην *Λαυσαϊκή Ιστορία*. Θα εξετάσουμε τον τρόπο που παρουσιάζονται και θα αναλύσουμε τις πράξεις και τα κίνητρα τους. Για να το επιτύχουμε αυτό, αρχικά θα αναφερθούμε στο βίο του ίδιου του συγγραφέα, στα συγγράμματα του και στο περιεχόμενο της *Λαυσαϊκής Ιστορίας*. Οι πληροφορίες για τον βίο του αντλήθηκαν από πολλές υπάρχουσες εκδόσεις του κειμένου, λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους

διαφοροποιήσεις και τις εκδοτικές παραλλαγές. Ο συνδυασμός αυτών των εκδόσεων επέτρεψε την ακριβέστερη και πληρέστερη αναπαράσταση των γεγονότων, όπως αυτά έχουν καταγραφεί.

Στην συνέχεια σύντομα θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε -κάνοντας και μια μικρή εισαγωγή- τον μοναχισμό της εποχής του. Κατόπι θα εξετάσουμε την παρουσία και την δράση των λαϊκών μέσα στο ίδιο το έργο. Η κριτική έκδοση του κειμένου που χρησιμοποιήσαμε για την μελέτη των λαϊκών είναι του G. J. M. Bartelink Ρώμη 1974.

Α΄. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Βίος Παλλαδίου

Ο Παλλάδιος Ελενοπόλεως γεννήθηκε περίπου το 364 μΧ στην περιοχή της Γαλατίας. Στην ηλικία περίπου των 20 ετών γίνεται μοναχός². Πληροφορίες για τη ζωή και τη σταδιοδρομία του αντλούμε από τα έργα του. Πιο συγκεκριμένα, από τη *Λαυσαϊκή Ιστορία* μαθαίνουμε για τη ζωή του στην Παλαιστίνη και την Αίγυπτο, ενώ από το *Διάλογο* για τη θητεία του στο αξίωμα του επισκόπου και τη σχέση του με τον Ιωάννη το Χρυσόστομο. Σταθερό σημείο χρονολογήσεως της σταδιοδρομίας του είναι το 388 μ.Χ., κατά την περίοδο της βασιλείας του Θεοδοσίου Α΄, μετέβη στην Αλεξάνδρεια και προφανώς εισήλθε στο μοναχικό βίο. Φαίνεται ότι στην αρχή, όπως ο ίδιος αφηγείται, πέρασε τρία χρόνια στην Παλαιστίνη, ως λαϊκός, κοντά στο διάσημο ασκητή Ιννοκέντιο, που ζούσε ασκούμενος στο όρος των Ελαιών. Από τότε διέμενε κοντά σε διάσημους ασκητές της περιοχής, περιοδεύοντας για αρκετά χρόνια στα μοναστήρια της περιοχής και σε απομακρυσμένους ασκητικούς τόπους – όπως στα περίχωρα της Αλεξανδρείας(τρία έτη), στο όρος της Νιτρίας (ένα έτος) και στα Κελλία της Σκήτεως (εννέα έτη). Εδώ θα συναντηθεί με τον Μακάριο τον Αλεξανδρέα και με τον Ευάγριο τον Ποντικό. Θα αναγκαστεί όμως, ύστερα από τη συμβουλή ιατρών, λόγω μιας ασθένειας του στομάχου του, να μετοικήσει στην Παλαιστίνη, όπου το κλίμα ήταν πιο ευνοϊκό. Εδώ φαίνεται ότι για λίγο χρόνο (ο ίδιος αναφέρει ένα χρόνο) πέρασε στη Βηθλεέμ κοντά σε μια μεγάλη ασκητική μορφή, τον Ποσειδώνιο. Πάντως είναι πιθανό η μετακόμισή του να σχετίζεται με τον τότε διωγμό των

² (Παλλάδιος, 1970) σελ. :15

ωριγενιστών μοναχών. Ο Παλλάδιος κατηγορήθηκε μαζί με τον Ηράκλειτο Εφέσου στην Επί Δρυν σύνοδο ως ωριγενιστής, χαρακτηρισμό που του απέδωσε και ο Ιερώνυμος το 415 στο έργο του *Dialogus adversus Pelagianos*³. Υπόνοιες που ήταν φυσιολογικό να προκληθούν – αν και δεν υπάρχουν στο έργο του ενδείξεις ότι είχε ασπαστεί χαρακτηριστικές δοξασίες του Ωριγένη – λόγω της εκτίμησης που έτρεφε για το πρόσωπό, αλλά του και της μαθητείας του κοντά στον Ευάγριο⁴. Μετά την Παλαιστίνη επισκέφτηκε τη Βιθυνία. Χειροτονήθηκε, πιθανότατα από τον Ιωάννη Χρυσόστομο, επίσκοπος Ελενοπόλεως και έλαβε λίγους μήνες μετά μέρος στη σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως (άνοιξη 400 μ.Χ.), την οποία συγκάλεσε ο Χρυσόστομος⁵. Το 405 μετέβη στη Ρώμη για να συνηγορήσει υπέρ του Χρυσοστόμου στον Πάπα Ιννοκέντιο και το βασιλιά Ονώριο, και από εκεί οι ίδιοι τον έστειλαν στην Κωνσταντινούπολη για παρόμοια αποστολή. Όμως, διώχθηκε και ο ίδιος ως ιωαννίτης και ωριγενιστής, οπότε και εξορίζεται από τον Αρκάδιο⁶, στην Σύνην της Θηβαΐδος πιθανώς το 406, και κατόπιν στην Αντινόη⁷. Απελευθερώθηκε ίσως μετά το θάνατο του Θεοφίλου Αλεξανδρείας (412) – εχθρού του Χρυσοστόμου – και επέστρεψε στην Γαλατία χωρίς να ξανά αναλάβει την διοίκηση της Ελενοπόλεως. Το 417 μετατέθηκε στην επισκοπή Ασπούνων της Γαλατίας⁸ και πέθανε πριν το 431. Κατά τη διάρκεια της ζωής του γνώρισε δύο χιλιάδες ασκητές και μοναχούς.

Το συγγραφικό του έργο

Τα έργα που διασώθηκαν με το όνομα του Παλλαδίου είναι: *Διάλογος ιστορικός περί βίου και πολιτείας Ιωάννου του Χρυσοστόμου*, *Περί των της Ινδίας εθνών και των Βραχμάνων* και η *Λαυσαϊκή Ιστορία*⁹. Ήταν θεολόγος με ευρύτατη μόρφωση, ωστόσο, δεν παρουσίασε μεγαλεπήβολα συγγραφικά σχέδια. Βασικός στόχος του παρέμενε η ψυχική ωφέλεια του αναγνώστη του, αλλά και η παροχή υποστήριξης και βοήθειας σε όσους είχαν ανάγκη, ιδιαίτερα στα πρόσωπα που εκτιμούσε, όπως αυτό γίνεται φανερό στο Διάλογο για το Βίο του Ιωάννου Χρυσοστόμου¹⁰. Στο έργο αυτό, το οποίο γράφτηκε στα 408, ο Παλλάδιος εγκωμιάζει τον Ιωάννη,

³ Jerome, Saint, *Dialogus adv Pelagianos*, πρόλ. 2, PL 23,497.

⁴ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ, 1996) σελ.14

⁵ (Παλλάδιος, 1970) σελ.16

⁶ Μέντζου - Μεϊμάρη, Κ. (2002). Σελ.54

⁷ (Παλλάδιος, 1970) σελ:16

⁸ Σωκράτους, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, 7,36

⁹ Γ. Μαντζαρίδη (1966) στήλ. 1102

¹⁰ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ, 1996) σελ.16

επαινεί τις πολλές καλές του πράξεις και θρηνεί για την άδική του μεταχείριση από τη Σύνοδο στη Δρυ, χωρίς να κρύβει την έχθρα του απέναντι στους κύριους αντιπάλους του Χρυσοστόμου, συμπεριλαμβανομένων και του αυτοκράτορα Αρκαδίου και της αυτοκράτειρας Ευδοξίας που θεωρεί υπεύθυνους για την εξορία του Χρυσοστόμου.

Ο Παλλάδιος αν και δεν αναδείχθηκε μεγάλος εκκλησιαστικός συγγραφέας, ούτε σπουδαίος θεωρητικός του μοναχικού βίου, είναι γνωστός όσο λίγοι εκκλησιαστικοί συγγραφείς στην ιστορία για την προσφορά του στην καταγραφή της ιστορίας του μοναχισμού και για τη μέχρι θυσίας φιλία του προς τον ιερό Χρυσόστομο¹¹.

Περιεχόμενο της Λαυσαϊκής Ιστορίας

Ουσιαστικά, θα πρέπει να ξεκινήσει κανείς διευκρινίζοντας ότι η "*Λαυσαική Ιστορία*" δεν ήταν ιστορία, ακόμα κι αν η δευτερογενής βιβλιογραφία την έχει αντιμετωπίσει ως τέτοια και η λέξη «ιστορία» αποτελεί μέρος του σύγχρονου τίτλου της. Είναι αλήθεια ότι η *Λαυσαική Ιστορία* εκτιμάται εδώ και πολύ καιρό από τους σύγχρονους μελετητές για τον πλούτο των μαρτυριών από πρώτο χέρι σχετικά με ασκητικές πρακτικές του πρωίμου μοναχισμού, αλλά ποτέ δεν προοριζόταν να διαβαστεί ως ιστορία και στερείται πολλών από τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της αρχαίας ιστοριογραφίας. Για παράδειγμα, λίγα ιστορικά γεγονότα συζητούνται και δεν δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις αιτίες ή τις συνέπειές τους¹².

Ο τίτλος της προήλθε από τον πραιπόσιτο Λάυσο στον οποίο το έργο αφιερώνεται από τον συγγραφέα. Ο Katos υποστηρίζει ότι ο Παλλάδιος δεν έγραψε την *Λαυσαική Ιστορία* του για να νοσταλγήσει μια μοναστική χρυσή εποχή, αλλά για να συνθέσει ένα πρότυπο ασκητισμού. Έτσι παρουσίασε πολλούς από τους ωριγενιστές ομοϊδεάτες του, που είχαν στο

¹¹ (Παπαδόπουλος, 1984) σελ:248

¹² Katos, D(2011). σελ. 107

μεταξύ αποβιώσει, ως παραδείγματα πνευματικής ζωής για τον Λαύσο και την αυτοκρατορική αυλή, όπου την κυριαρχούσε η Πουλχερία¹³. Ο Παλλάδιος ισχυρίστηκε ότι συνάντησε για πρώτη φορά τον Λαύσο στην Αίγυπτο το 391/392 μ.Χ., αλλά πιθανότατα αυτό συνέβη μετά την επιστροφή του στη Γαλατία ή μετά την εγκατάστασή του ως επισκόπου Ασπούνων. Αυτή η γνωριμία δημιούργησε μια σχέση πελάτη και προστάτη, η οποία οδήγησε στην αφιέρωση του έργου. Ο Λαύσος είχε τότε υπό την επίβλεψή του "τον ιερόν κοιτώνα" του αυτοκράτορα (*praepositus sacri cubiculi*). Είναι πιθανό λοιπόν, να ήταν ευνούχος, του οποίου η θέση του παρείχε απεριόριστη πρόσβαση στον αυτοκράτορα¹⁴.

Ο συγγραφέας παρουσιάζει με ζωντάνια και λεπτομέρειες ασκητικές πρακτικές, θαύματα και διδασκαλίες από αγίους, άνδρες και γυναίκες, στην Αίγυπτο, Παλαιστίνη και αλλού στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Τους περισσότερους από τους ήρωές του τους γνώρισε ο ίδιος στα ταξίδια του, και σε κάποιες περιπτώσεις υπήρξε μαθητής τους.

Εκτός από τις ιστορίες που αποτελούν προσωπικές του εμπειρίες, στο έργο του περικλείει και ιστορίες που του έχουν αφηγηθεί άλλοι. Καταγράφει τις αναμνήσεις του από γεγονότα που συνέβησαν πριν από είκοσι χρόνια. Κάτω από τέτοιες συνθήκες δεν μπορεί να αποκλειστεί το στοιχείο της υπερβολής και της παραμόρφωσης. Οπουδήποτε όμως αναφέρει φήμες, είναι φυσικά στο έλεος των πληροφοριοδοτών του. Ο Παλλάδιος δεν ακολουθεί τη μέθοδο της συνεχούς έκθεσης αλλά παραθέτει σειρά αυτοτελών διηγήσεων, άνισης εκτάσεως, κατά το πλείστον συντόμων. Οι φιλόθεοι ήρωες εδώ είναι πάρα πολλοί και μέσα από σύντομα κεφάλαια που τους αφιερώνονται, παρέχεται μια πολύμορφη και συνολική αναπαράσταση του βίου στις μοναστικές κοινότητες. Πολλοί

¹³ Katos, D(2011). σελ. 99

¹⁴ Katos, D(2011). σελ. 98

είναι οι διάσημοι ηγέτες της μοναχικής πολιτείας της εποχής εκείνης που «παρελαύνουν» στο έργο: ο Δίδυμος ο Τυφλός, ο Ισίδωρος ο ξενοδόχος, ο Παμβώ, ο Μακάριος της Αιγύπτου, ο Αμούν, ο Μακάριος Αλεξανδρείας, ο Παχώμιος, ο Ευάγριος Ποντικός και άλλοι. Η συγγραφή ξεκινά από την άφιξη του Παλλαδίου στην Αλεξάνδρεια, και υποθέτουμε πως από τη στιγμή αυτή ξεκινά να συλλεγεί πληροφορίες και να κρατά σημειώσεις για όσα έβλεπε και άκουγε για να δώσει την οριστική μορφή στο έργο του έως το 420, οπότε και δημοσιεύεται.

Η δομή του έργου έχει ως εξής:

- (1-6): οι γύρω από την Αλεξάνδρεια γέροντες
- (7-16): οι γέροντες της Νιτρίας
- (17-39): οι γέροντες της εσωτερικής ερήμου, στη Σκήτη και τα Κελλία, με την προσθήκη των Ταβεννησιωτών γερόντων.

Τα επόμενα κεφάλαια περιέχουν διηγήσεις για ασκητές της Παλαιστίνης, της Συρίας, της Ρώμης, της Καμπανίας και της Γαλατίας, οι οποίες είναι άτακτα ταξινομημένες – ίσως επειδή ορισμένα τμήματα να έχουν αλλάξει σειρά κατά την πορεία της χειρόγραφης παράδοσης. Κατά τη διάρκεια ορισμένων συνδιαλέξεών του με διάσημους ασκητές ο συγγραφέας γυρίζει σε προηγούμενα χρόνια μέχρι τον του Ωριγένη για να διηγηθεί τα επεισόδια της Ποταμιαίνας στην Αλεξάνδρεια, και της Ιουλιανής στην Καισάρεια της Καππαδοκίας. Στο τελευταίο κεφάλαιο εκθέτει με δεξιοτεχνία και ταπείνωση *«ολίγα περί του συνόντος μοι από νεότητος αδελφού έως της σήμερον»*, αναφερόμενος κατά πασά πιθανότητα στον εαυτό του.¹⁵

Υπάρχουν 2 εκδοχές του έργου που σώθηκαν από την χειρόγραφη παράδοση, μια πιο εκτεταμένη που περιλαμβάνει στους κόλπους της και

¹⁵ Λ.Ι Κεφ.: 71.

ένα άλλο έργο την *ιστορία των εν Αιγύπτω μοναχών* και μια μικρότερων διαστάσεων που ο Butler αποδεικνύει πως είναι η γνήσια¹⁶.

Β'. Ο ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή στον Βυζαντινό μοναχισμό

Τα ιστορικά αίτια του μοναχισμού είναι πολυδιάστατα και συνδέονται με κοινωνικές, θρησκευτικές και πολιτικές εξελίξεις σε διάφορες εποχές και περιοχές. Ορισμένα από τα κύρια αίτια που οδήγησαν στην ανάπτυξή του είναι τα εξής:

1. Αντίδραση στη θεσμοποίηση της θρησκείας: Καθώς ο χριστιανισμός άρχισε να ενσωματώνεται στις δομές της αυτοκρατορικής εξουσίας, αρκετοί πιστοί θεώρησαν ότι η αυθεντική πνευματικότητα κινδύνευε να χαθεί μέσα σε τυπικότητες, διοικητικές πρακτικές και πολιτικές επιρροές. Ο μοναχισμός προέκυψε ως αντίδραση σε αυτή τη «θρησκευτικοποίηση» της πίστης, προσφέροντας μια αυστηρότερη, πιο προσωπική μορφή λατρείας και ζωής, μακριά από τις κοσμικές υποχρεώσεις.
2. Ηθική και πνευματική αναζήτηση: Πολλοί πρώιμοι χριστιανοί αναζητούσαν έναν τρόπο να ζήσουν με αυστηρότερο τρόπο το ευαγγελικό μήνυμα, εστιάζοντας στην αγνότητα, την πνευματική άσκηση και την αυτοπειθαρχία. Σε αυτό το πλαίσιο, η απομόνωση από τον κόσμο και η αφοσίωση σε μια ζωή προσευχής και σκληρής ασκητικής πρακτικής φάνταζε ως ο μόνος τρόπος διατήρησης της γνησιότητας της πίστης¹⁷.
3. Η επίδραση της εσχατολογίας: Οι πρώτοι χριστιανοί ζούσαν με την πεποίθηση της επικείμενης Δευτέρας Παρουσίας και της κρίσης του κόσμου. Αυτή η έντονη εσχατολογική προσμονή, ώθησε πολλούς να απομακρυνθούν από τις κοσμικές επιδιώξεις και να αφιερωθούν εξ ολοκλήρου στην προετοιμασία για την έλευση της βασιλείας των ουρανών.
4. Η αστική παρακμή και η κοινωνική αστάθεια: Κατά τη διάρκεια της ύστερης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, η πολιτική και κοινωνική αστάθεια, η φθορά των αστικών κέντρων και οι εξωτερικές επιδρομές έκαναν πολλούς

¹⁶ Βασιλείου, Φ. (2002).

¹⁷ Φειδάς (1996) σελ.40-41

να αναζητήσουν καταφύγιο στην πνευματική ζωή και την απομόνωση. Ο μοναχισμός αποτέλεσε μια διέξοδο από τον ασταθή και ανασφαλή κόσμο.

5. Η επίδραση της ασκητικής παράδοσης: Ο χριστιανικός μοναχισμός επηρεάστηκε σημαντικά από τις προγενέστερες ασκητικές παραδόσεις, όπως η εβραϊκή παράδοση των Εσσαίων ή η ελληνική φιλοσοφική άσκηση που διδάσκονταν από στωικούς και πλατωνικούς. Η πρακτική της αυστηρής αυτοπειθαρχίας και απομόνωσης υπήρχε σε διάφορες κουλτούρες και θρησκείες, και η χριστιανική εκδοχή αυτής της πρακτικής ήταν μια φυσική συνέχεια αυτών των προτύπων¹⁸.

Συνολικά, τα ιστορικά αίτια του μοναχισμού είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού θρησκευτικών, κοινωνικών και πνευματικών παραγόντων, με στόχο την αναζήτηση μιας αυθεντικής, πιο προσωπικής και ασκητικής εμπειρίας της πίστης¹⁹.

Ο Μοναχισμός την πρώιμη περίοδο

Τεράστιας επιρροή στην εκκλησιαστική ζωή τού Δ' αιώνα συνιστά ή αλματώδης ανάπτυξη τού μοναχισμού. Οι διωγμοί των πρώτων αιώνων συνοδεύαν τον χριστιανικό βίο με αποτέλεσμα μετά το τέλος των διωγμών οι άνθρωποι να καταστούν οι ίδιοι διώκτες του εαυτού τους καταφεύγοντας στις ερήμους²⁰. Η παύση των διωγμών μπορεί να θεωρηθεί ως η κύρια αιτία της μεγάλης ανάπτυξης του μοναχισμού. Η απελευθέρωση της Εκκλησίας από αυτόν τον κίνδυνο συνέπεσε με την υιοθέτηση του Χριστιανισμού ως προσωπική θρησκεία του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου, την κατάργηση των παλαιών οροσήμων από ένα πλήθος ατελώς εκπαιδευμένων οπαδών και την πτώση των προτύπων προς την κατεύθυνση της κοσμικότητας. Ο μοναχισμός, σε μια από τις πτυχές του, ήταν η αντίδραση των αυστηρότερων πνευμάτων απέναντι στην εκκοσμίκευση της Εκκλησίας του τέταρτου αιώνα. Μέχρι τότε, υπήρχε ένας συνεχής πόλεμος του Κράτους εναντίον της Εκκλησίας, ο οποίος εκφραζόταν με διωγμούς. Όταν οι διωγμοί σταμάτησαν, η Εκκλησία αισθάνθηκε την ανάγκη για ένα «ηθικό ισοδύναμο του πολέμου», κάτι που

¹⁸ LABOA, J-M (2006).

¹⁹ WARE, K (1993).

²⁰ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ, 1996) Σελ. 9

βρήκε στον μοναχισμό, ο οποίος αντιπροσώπευε την Εκκλησία που πολεμούσε ενάντια στην κοσμικότητα²¹.

Λίγα χρονιά πριν από το 250μΧ εμφανίστηκαν στην Αίγυπτο περιπτώσεις ασκητών κοντά στις πόλεις ή στα χωριά. Στο β' μισό του ίδιου αιώνα ο Μ. Αντώνιος +356 εγκαινιάζει συνειδητά στην Αίγυπτο τον αναχωρητικό μοναχισμό, πού με την επιρροή του προσλαμβάνει μεγάλες διαστάσεις και συγκεκριμένη μορφή ασκήσεως κατά τις πρώτες δεκαετίες του Δ' αιώνα. Στην συνέχεια, ο αναχωρητικός ασκητισμός θα ανθίσει στην αιγυπτιακή έρημο. Οι ενθουσιώδεις χριστιανοί συγκεντρώνονταν συνήθως γύρω από έναν πεπειραμένο και χαρισματικό ασκητή. Έτσι δημιουργούνται τα περίφημα αναχωρητικά κέντρα της Θηβαΐδος, της Νιτρίας, της Σκήτης κ.ά.²². Ταυτόχρονα με τον αναχωρητικό μοναχισμό του Αντωνίου δημιουργήθηκε και ο κοινοβιακός μοναχισμός, η λεγόμενη «κοινωνία». Πιο συγκεκριμένα ο κοινοβιακός μοναχισμός εμφανίστηκε το 323. Το πρώτο μοναστήρι ιδρύθηκε στην Ταβένησσο από τον Παχώμιο. Πρώην εθνικός ο οποίος όντας στρατιώτης είχε εντυπωσιαστεί από την υποστήριξη ευάλωτων ατόμων ή ευάλωτων ομάδων από τους χριστιανούς, ο Παχώμιος οργάνωσε με πολύ αυστηρότητα τις κοινές ώρες προσευχής, εργασίας και ανάπαυσης. Στον ίδιο πιστώνεται και η ίδρυση άλλων μοναστηριών²³.

Ο οργανωμένος κοινοβιακός βίος θα αναπτυχτεί πολύ γρήγορα στην Αίγυπτο και από εκεί στην Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Αρμενία με την βοήθεια των κειμένων του Μ. Βασιλείου. Στις περιοχές αυτές, πριν το 340 περίπου, είχε καθιερώσει άτακτα τον μοναχισμό ο Ευστάθιος, ο μετέπειτα επίσκοπος Σεβάστειας. Στον χώρο του συρόφωνου μεσοποταμιακού χριστιανισμού, στην Έδεσσα και τη Νίσιβη, δεν έχουμε μέχρι τα μέσα του Δ αιώνα. οργανωμένο μοναχισμό, αλλά σύνολα παρθενευόντων, πού βοηθούσαν τον επίσκοπο στο εκκλησιαστικό έργο, εντός των πόλεων. Στον ίδιο αυτό χώρο υπάρχει η εμφάνιση των ατίθασων και προβληματικών ομάδων μοναχών και μοναστριών, πού είναι γνωστοί ως Εύχιτες η Μεσσαλιανοί και πού απλώθηκαν έπειτα στην Μικρά Ασία και αλλού. Τα περίφημα Μακαριανικά έργα (380;) συνιστούν προσπάθεια όρθοδοξοποίησεως του μεσσαλιανικού μοναχισμού. Η ασκητικονηπτική

²¹ Palladius. The Lausiaca History of Palladius (1918). Μετάφραση W.K. Lowther Clarke.σελ. 21

²² (ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, 2011) σελ. 36

²³ (ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, 2020)σελ. 173-174

γραμματεία, την οποία παρήγε το ευρύτατο και πολύ εντυπωσιακό ρεύμα του μοναχισμού στην Ανατολή, είναι πλουσιότερη και διακρίνεται σε κείμενα πρακτικής της ασκήσεως, διηγηματικά και σέ περιγραφές θείων εμπειριών, τίς όποιες βίωσαν ασκητές-μοναχοί²⁴.

Γ'. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ

Η Ποταμίαينا

Η πρώτη μας στάση σε αυτή τη συναρπαστική αφήγηση ξεκινά στο Κεφ.3²⁵, με μια ιστορία που καταλαβαίνουμε πως έχει διατηρηθεί στη μνήμη των ανθρώπων μέσω της προφορικής παράδοσης. Ο συγγραφέας, φιλοξενούμενος του μοναχού Δωρόθεου, ακούει από τον ίδιο μια ιστορία που του είχε διηγηθεί ο Μέγας Αντώνιος κατά τη διάρκεια της συνάντησης τους. Η ιστορία αυτή τοποθετείται στα χρόνια του αυτοκράτορα Μαξιμιανού. Κύριοι πρωταγωνιστές η Ποταμίαينا και ο κύριος της. Η Ποταμίαينا μια πανέμορφη κοπέλα²⁶ αποτελεί ένα παράδειγμα αυστηρής αφοσίωσης στη χριστιανική πίστη, ακόμα και κατά τη δουλεία της στην περίοδο των διωγμών, καθώς στέκεται αμετακίνητη ενάντια στις αισχύρες απαιτήσεις του αφεντικού της²⁷, δείχνει έτσι την αγάπη της για την εγκράτεια και την αγνότητα. Οδηγείται στον έπαρχο της Αλεξάνδρειας με την ψευδή κατηγορία ότι δήθεν βλαστημούσε τους βασιλείς και μεταφέρεται σε ένα δικαστήριο, όπου πρέπει να αποφασίσει, είτε να υποταγεί στις επιθυμίες του αφεντικού της, είτε να καταδικαστεί σε θάνατο. Μέσα από τα ίδια τα λόγια της αντιλαμβανόμαστε καλύτερα πως οι ηθικοί κανόνες της ζωής της είναι υπεράνω κάθε εξουσίας²⁸. Το πιο συναρπαστικό όμως ότι επιλέγει η ίδια την αργή και επίπονη θανάτωση της μέσα στο καζάνι με την πίσσα, περιγελώντας τους δήμιους και τον κύριο της, θέλοντας να τους αποδείξει πόση υπομονή και δύναμη της χαρίζει ο θεός της²⁹.

Στο πρόσωπο του κυρίου της Ποταμίαινας που δεν αναφέρεται το όνομα του, διακρίνουμε ένα άνθρωπο που διακατέχεται από αισθήματα εξουσιομανίας και κυριότητας πάνω στην δούλη του. Έρχεται

²⁴ (ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, 2011)σελ.37-38

²⁵ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. : 24

²⁶ ὡραιότατή κόρη ὑπῆρχε παιδίσκη τινός.

²⁷ Ἦν πολλὰ ἰς λιπαρήσας ὑποσχέσεσιν ὁ ταύτης δεσπότης ἀναπείσαι οὐκ ἠδυνήθη.

²⁸ Μὴ γένοιτό ποτέ τοιοῦτος δικαστής ὃς κελεύει ἀσωτία ὑποτάσσεσθαι.

²⁹ Τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως σου ὃν σὺ φοβῆ, εἰ κέκριταί σοι τιμωρήσασθαι με οὕτω, κατὰ μικρὸν κέλευσον χαλασθῆναί με ἐν τῷ λέβητι, ἵνα εἰδῆς πόσῃ μοὶ χαρίζεται ὑπομονὴν ὁ Χριστὸς ὃν σὺ ἀγνοεῖς.

αντιμέτωπος με μια ελεύθερη προσωπικότητα που δεν θα υποταχθεί ποτέ στο θέλημα του. Ντροπιασμένος παραδίδει την κοπέλα στον έπαρχο με μόνο σκοπό την συνέτιση της, διαβεβαιώνοντας τον πως θα του δώσει χρήματα αν τα καταφέρει. Οτιδήποτε πέραν αυτού δεν τον ικανοποιεί. Είναι ένας άνθρωπος κυριευμένος από τα σαρκικά του πάθη και μην μπορώντας να αντέξει την απόρριψη της δούλης, διατάζει την δολοφονία της για να μην τον ελέγξει για τις ανήθικες πράξεις του³⁰.

Η Αλεξάνδρα

Στο κεφ. 5³¹ ο Παλλάδιος διαμένει μαζί με τον Δίδυμο τον τυφλό και ο ίδιος του αφηγείται για κάποια κοπέλα νεαρή στην ηλικία (για την ίδια ιστορία του μίλησε και η Μελανία). Η κοπέλα επέλεξε να εγκαταλείψει την πόλη στην οποία διαβιούσε και να κλειστεί σε ένα μνήμα για δέκα χρόνια οπού και πεθαίνει, χωρίς να βλέπει κανέναν άνθρωπο, άντρα ή γυναίκα. Κατά τη διάρκεια αυτής της παραμονής στο μνήμα, δεχόταν τα απαραίτητα για την επιβίωση της από μία τρύπα αφιερώνοντας τον χρόνο της στην προσευχή και στη μελέτη των γραφών. Αυτό που μας ενδιαφέρει εμάς στην παρούσα έρευνα είναι το τι ώθησε αυτή την κοπέλα να εγκαταλείψει την ζωή της στην πόλη. Η ίδια εξηγεί στη Μελανία το περιστατικό που την εξωθεί σε αυτή την φυγή³², δια μέσου αυτής της απάντησης αντλούμε σημαντικές πληροφορίες για τις αντιλήψεις των ανθρώπων την εποχή του 4^ο αιώνα. Διακρίνουμε μια κοπέλα που είτε φοβάται να ερωτευτεί, είτε φοβάται να λυπήσει αυτόν που είχε βλέψεις ερωτικές στο πρόσωπο της λέγοντας του ότι δεν ενδιαφέρεται. Η επιθυμία της να μην προκαλέσει σκάνδαλο ή θλίψη σε αυτόν τον άνθρωπο, την οδήγησε να απομονωθεί ολοκληρωτικά. Χωρίς να ήταν η αρχική προαίρεση της η μοναχική πολιτεία.

³⁰ ἵνα μὴ ζῶσα καταγελάσῃ τῆς ἀσωτίας αὐτοῦ.

³¹ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974)σελ.28

³² Ἐβλάβη τις τὸν νοῦν εἰς ἐμέ • καὶ ἵνα μὴ δόξω λυπεῖν αὐτόν ἢ διαβάλλειν, ἡρησάμην ζῶσαν ἐμαυτὴν εἰς τὸ μνήμαν εἰσαγαγεῖν, ἢ σκανδαλίσαι ψυχὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ποιηθεῖσαν.

Η πλούσια παρθένα

Στο κεφ. 6³³ του βιβλίου παραμένουμε στην πόλη της Αλεξάνδρειας όπου πληροφορούμαστε για μια πλούσια γυναίκα η οποία διήγε παρθενικό βίο. Παρόλα αυτά αποτελεί παράδειγμα προς αποφυγή. Παρότι φαίνεται ταπεινή, διακατέχεται από αισθήματα υπερηφάνειας και από το πάθος της φιλαργυρίας, που φτάνει σε σημείο να μην είχε ασκήσει την αρετή της ελεημοσύνης ποτέ³⁴. Στο ίδιο το κείμενο αναφέρεται πως αυτή η γυνή είχε αμελήσει την καλλιέργεια της ψυχής της, νοιαζόταν μόνο για τα υλικά αγαθά και την φροντίδα της κόρης που υιοθέτησε από την αδερφή της. Ο συγγραφέας διανθίζει την ιστορία με δικά του σχόλια θέλοντας να δείξει την αποστροφή που θα πρέπει να έχει κάποιος προς αυτά τα πάθη, με επιδίωξη την νουθεσία του αναγνώστη. Δεν κατηγορεί άμεσα την γυναικά, τονίζει όμως ότι έχει χάσει τον ουράνιο πόθο με τις πλάνες του διαβόλου. Ο Μακάριος ο πρεσβύτερος-που ήταν και προϊστάμενος του πτωχοκομείου των λεπρών-διαδραματίζει σημαντικό ρολό στην εξέλιξη της ιστορίας, αφού θέλησε να την απαλλάξει από την πνευματική αδυναμία της. Κάτι που δεν είχαν καταφέρει προηγουμένως οι άλλοι πατέρες³⁵. Ο ίδιος σκέφτηκε να χρησιμοποιήσει ένα τέχνασμα βασισμένο στην προηγούμενη του ενασχόληση που διατελούσε κατά την νεότητα του, αυτή του Λιθοξόου. Όταν την συνάντησε, της παρουσίασε μια οικονομική ευκαιρία, ότι δήθεν κάποιος πουλάει πολύτιμους λίθους, υάκινθους και σμαράγδια με αντίτιμο 500 νομίσματα. Ο ίδιος δεν ενδιαφερόταν, αλλά σκέφτηκε ότι εκείνη θα μπορούσε να είναι η αγοραστής. Της γνωστοποιεί την ευκαιρία του εγχειρήματος, αφού με την πώληση ενός μόνο λίθου, θα μπορούσε να αποκτήσει πίσω ολόκληρο το ποσό της αγοράς και τα υπόλοιπα να τα χρησιμοποιήσει για τον καλλωπισμό της ίδιας και της ανιψιάς της. Ο ιερέας της προτείνει να τον ακολουθήσει μέχρι το σπίτι του για να δει με τα μάτια της τους πολυτίμους λίθους. Εκείνη όμως, δεν επιθυμούσε να δει τον πωλητή, παρά μόνο να τους αποκτήσει. Χωρίς να καταλάβει την πλεκτάνη του Μακαρίου και θολωμένη από το πάθος της, έπεσε στα πόδια του, παρακαλώντας τον να της δοθεί η αποκλειστική δυνατότητα αγοράς³⁶. Παραλαμβάνοντας τα χρήματα ο ίδιος τα διαθέτει για τις ανάγκες του πτωχοκομείου. Αφού διήλθε αρκετό χρονικό διάστημα διστάζοντας να του

³³ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 30

³⁴ πλουσία ἐν χρήμασιν εἰς ἄγαν, μὴ προΐκασα ξένῳ μὴ παρθένῳ μὴ, ἐκκλησίᾳ, μὴ πέννῃτι ὀβολόν.

³⁵ Αὕτη πολλὰ νουθεσίαις τῶν πατέρων οὐκ ἀπεσκευάζετο τὴν ὕλην.

³⁶ Ἐκκρεμαμένη ἡ παρθένος δελεάζεται καὶ πίπτει αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, «Τῶν ποδῶν σου», «λέγουσα, μὴ τις ἄλλος αὐτοὺς λάβῃ».

υπενθυμίσει την υπόθεση και μη έχοντας νεότερα, η παρθένα συναντά τον Μακάριο στην εκκλησία και τον ρωτά περί των λίθων. Ο Μακάριος απαντά πως πλήρωσε με τα χρήματα την τιμή τους και βρίσκονται σπίτι του. Της δίνει την επιλογή να αποφασίσει αφού αρχικά τους δει, αν της αρέσουν ή αν θέλει να πάρει πίσω τα χρήματα της. Η ίδια τον ακολουθεί στο σπίτι του, που ήταν παράλληλα και πτωχοκομείο. Σε αυτό το ευαγές ίδρυμα γινόταν ένας διαχωρισμός στους άνδρες που βρίσκονταν στα κάτω πατώματα και στις γυναίκες που βρίσκονταν στα πάνω πατώματα. Με επιθετικό τρόπο ο ιερέας την ρωτά τι θέλει να δει πρώτα τους υάκινθους; ή τα σμαράγδια; Η ίδια αφήνεται στα χέρια του και βλέπει τους "υάκινθους" και τα "σμαράγδια", μια εικόνα τρομακτικά σκληρή ακρωτηριασμένων γυναικών με παραμορφωμένα πρόσωπα³⁷ και των ανδρών σιγουρά σε ανάλογη κατάσταση³⁸. Την Παρακινεί να πάρει πίσω τα χρήματα της για δεύτερη φορά. Αυτές οι προτροπές έχουν ως στόχο την μεταστροφή της γυναίκας και την ευαισθητοποίηση της, κάτι που επιτυγχάνεται. Η ίδια αποφασίζει να φύγει, αφού έχει υπάρξει μια καθοριστική συναισθηματική συντριβή και έχει καταβληθεί από λύπη που δεν έπραξε τα κατά του Θεού. Καταβλήθηκε από την λύπη σε σημείο οπού να αρρώστησε. Εν κατακλείδι η ιστορία τελειώνει ευχαριστώντας τον Μακάριο που την βοήθησε να απαλλαγή από το πάθος της και να καταλάβει ποιοι θα έπρεπε να ήταν οι πολύτιμοι λίθοι που να επιζητά στην ζωή της.

Ο Αμμούν ο Νιτριώτης

Στο όγδοο κεφάλαιο³⁹ αναφέρεται η ζωή του Αμμούν του Νιτριώτη πριν λάβει το αγγελικό σχήμα. Οι μοναχοί από το Όρος της Νιτρίας διηγήθηκαν την ιστορία αυτή στον Παλλάδιο, με μερικούς από αυτούς να δηλώνουν ότι τον γνώριζαν προσωπικά. Από μικρή ηλικία, ο Αμμούν είχε χάσει τους γονείς του και την κηδεμονία του ανέλαβε ο θεός του. Όταν έφτασε στην ηλικία των είκοσι δύο ετών, ο θεός του τον ανάγκασε να παντρευτεί⁴⁰. Ο Αμμούν δεν είχε τη δύναμη να αντισταθεί, υποκύπτοντας στην επιβολή του κηδεμόνα του. Εδώ διακρίνεται η επιβλητική φιγούρα του προστάτη του. Χωρίς αντιρρήσεις, τέλεσε τον γάμο και όταν αποχώρησαν όλοι, μένοντας μόνος με τη σύζυγό του, δεν είχε καμία

³⁷ δείκνυσιν αὐτῇ ἡκρωτηριασμένας γυναῖκας λελωθμένας ὄψεις ἐχούσας.

³⁸ Μια λογική εικασία μιας και το πρωτότυπο δεν αναφέρει ξεκάθαρα παρόμοια κατάσταση.

³⁹ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 40

⁴⁰ ὅτι ὀρφανὸς ὑπάρχων, νεανίσκος ὡς ἐτῶν εἴκοσι δύο θία παρὰ τοῦ ἰδίου θεοῦ ἐξεύχθη γυναικί.

πρόθεση να συνευρεθεί μαζί της. Η απόφασή του να τηρήσει τον νόμο του Θεού, τον οποίο γνώριζε πολύ καλά, ήταν ακλόνητη. Κλείνοντας τις πόρτες του δωματίου, προφανώς για να μην τους ακούσει κανείς, μίλησε με τη σύζυγό του. Της εξήγησε ότι αυτός ο γάμος δεν θα τους προσφέρει τίποτα και ότι από εδώ και στο εξής θα κοιμούνται ξεχωριστά, φυλάσσοντας άθικτη την παρθενία τους για να αρέσουν στον Θεό⁴¹. Η κοπέλα άπειρη και χωρίς ιδιαίτερη σχέση με τα θρησκευτικά προστάγματα, άκουσε τον Αμμούν, ο οποίος ανέλαβε τον ρόλο του δασκάλου-κατηχητή. Με τη βοήθεια της Αγίας Γραφής, της εξήγησε την ανωτερότητα της παρθενίας. Αποφάσισαν να ζουν στο ίδιο σπίτι αλλά σε διαφορετικά κρεβάτια. Έζησαν μαζί για δεκαοχτώ χρόνια. Ο Αμμούν απασχολείτο στον κήπο και στον βαλσαμώνα, καθώς το επάγγελμα του βαλσαμουργού που ασκούσε ήταν ιδιαίτερα δύσκολο και επίπονο⁴². Μετά το πέρας των 18 χρόνων και έχοντας φτάσει σε απάθεια οι δύο τους, η κοπέλα αφήνει ελεύθερο τον Αμμούν δίνοντας του το δικαίωμα να φύγει από το σπίτι, λέγοντάς του ότι, δεν έχει νόημα να κρύβεται η αρετή του μένοντας μαζί της εν αγνεία. Του εξηγεί ότι, αν την ακούσει, θα πληροφορηθεί ότι η αγάπη του προς αυτήν είναι κατά Θεού. Εκείνος, αφού εισακούστηκαν οι προσευχές του, ευχαριστεί τον Θεό και αναθέτει τη διαχείριση της οικίας στη σύζυγό του. Στη συνέχεια, προχωρά βαθύτερα στο βουνό της Νιτρίας, διότι τότε δεν υπήρχαν μοναστήρια και κατασκευάζει ένα κελί με δύο δωμάτια. Ζώντας στην έρημο συνολικά για άλλα είκοσι δύο χρόνια, Αποβίωσε. Παρά την απομάκρυνσή του, δεν λησμόνησε ποτέ τη σύζυγό του και την επισκεπτόταν δύο φορές τον χρόνο. Η ιστορία παρέχει πολλές λεπτομέρειες για τον Αμμούν, αλλά αναφέρει ελάχιστα για τη σύζυγό του, η οποία ασκούσαν μαζί του. Ο Αμμούν αναγνώριζε τη σπουδαιότητα του ρόλου που διαδραμάτισε εκείνη στην πνευματική του πορεία και συνέχιζε να την επισκέπτεται δύο φορές τον χρόνο μέχρι το τέλος της ζωής του. Ωστόσο, δεν αναφέρεται καν το όνομά της⁴³.

⁴¹ Καλῶς οὖν ποιήσωμεν ἐὰν ἀπὸ νῦν ἕκαστος ἕκαστος ἡμῶν κατ' ἰδίαν καθεύδῃσιν, ἵνα καὶ τῷ θεῷ ἀρέσωμεν φυλάξαντες ἄθικτον τὴν παρθενίαν.

⁴² Ἦτις βάλαμος ἀμπέλου δίκην φυτεύεται, γεωργουμένη καὶ κλαδευομένη, πολὺν ἔχουσα πόνον.

⁴³ (ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, 2020) σελ. 186-187

Θαύματα από τον Μακάριο τον Αιγύπτιο

Ερωτάς και μαγεία

Στο δέκατο έβδομο κεφάλαιο⁴⁴, ενώ ο συγγραφέας περιγράφει την ζωή και τις αρετές του Μακάριου του Αιγυπτίου, παρεμβάλλει στην ιστορία του και μερικά θαύματα που επιτελεί ο γέροντας σε λαϊκούς της Αλεξάνδρειας, οι οποίοι τον επισκέπτονται. Πιο συγκεκριμένα, αφηγείται περί ενός ανδρός εξ Αιγύπτου, του οποίου το όνομα δεν αποκαλύπτεται, ο οποίος ερωτεύθηκε μία παντρεμένη γυναίκα. Επειδή δεν μπορούσε να την πείσει να τον αγαπήσει, απευθύνθηκε σε κάποιον μάγο⁴⁵. Του ζήτησε είτε να κάνει τη γυναίκα να τον ερωτευθεί, είτε να κάνει κάτι ώστε να την αφήσει ο άνδρας της. Έναντι αμοιβής, ο μάγος χρησιμοποίησε τις ικανότητες του και έκανε τη γυναίκα να μοιάζει με θηλυκό άλογο⁴⁶. Ο άνδρας της, καταλαβαίνοντας αυτό που συνέβη, αφού γύρισε σπίτι, έμεινε έκπληκτος που η γυναίκα του μεταμορφώθηκε σε φοράδα και την βρήκε στο κρεβάτι του. Ο άνδρας θρηνούσε κλαίγοντας και μιλούσε στο άλογο, χωρίς να λαμβάνει καμία απόκριση. Ζήτησε τη βοήθεια των πρεσβυτέρων της κοινότητας, δείχνοντας την, αλλά δεν βρήκε καμία λύση. Για τρεις ημέρες, η μεταμορφωμένη γυναίκα του μένει νηστική⁴⁷. Στην συνέχεια κατευθυνόμενος εκ θεού και τοποθετώντας της καπίστρι την οδήγησε στην έρημο. Όταν έφτασαν κοντά στο κελί του Μακάριου, συντελέστηκε ένας διάλογος με τους μονάχους της κοινότητας. Αρχικά πλησίασαν τον άνδρα επιπλήττοντας τον και ρωτώντας τον με απορία γιατί έφερε εκεί το άλογο. Ο άνδρας εξήγησε ότι η φοράδα ήταν η γυναίκα του, που είχε μεταμορφωθεί μη έχοντας φάει τίποτα για τρεις ημέρες και έπρεπε να ελεηθεί. Οι μοναχοί ενημέρωσαν τον Μακάριο, ο οποίος όμως γνώριζε ήδη εκ θεϊκής αποκαλύψεως τι είχε συμβεί, επιτιμώντας τους μοναχούς που δεν διέκριναν την σοβαρότητα του γεγονότος⁴⁸. Ευλογώντας νερό ο μακάριος και ρίχνοντας το πάνω της, καταφέρνει να λύσει αμέσως τα μάγια. Η αφήγηση του θαύματος τελειώνει αποκαλύπτοντας της -αφού αρχικά της έδωσε φαγητό- την αιτία που την έκανε ευάλωτη στις μαγικές πρακτικές που δεν είναι άλλη, από την απουσία της από τα μυστήρια της εκκλησίας

⁴⁴ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974)σελ. 70

⁴⁵ *Ἄνὴρ τις Αἰγύπτιος ἐρασθεὶς ἐλευθέρας γυναικὸς ὑπάνδρου, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὴν δελεάσαι, προσωμίλησε γόητι.*

⁴⁶ *καὶ παρασκευάζει φοράδα αὐτὴν φανῆναι.*

⁴⁷ *Ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς οὔτε χόρτον μετέλαβεν ὡς φορὰς οὔτε ἄρτου ὡς ἄνθρωπος, ἀμφοτέρων ἐστερημένη τῶν τροφῶν.*

⁴⁸ *Ἀπεκρίνατο οὖν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ ἅγιος Μακάριος καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴπποι ὑμεῖς ἐστέ, οἱ τῶν ἵππων ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἐκείνη γὰρ γυνὴ ἐστὶ, μὴ μετασχηματισθεῖσα, ἀλλ' ἢ μόνον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἡπατημένων.*

και την αποχή της από την θεία κοινωνία για πέντε εβδομάδες, συμβουλεύοντας την να μην λείπει ποτέ από την εκκλησιά.

Ο δαιμονισμένος υιός

Το δεύτερο θαύμα που εμπεριέχεται στην διήγηση του Μακάριου του Αιγύπτιου μας δίνει την εικόνα μιας μητέρας που ο γιός της βρίσκεται υπό την επήρεια δαιμόνων. Η ίδια θρηνεί για αυτή την κατάσταση και αποφασίζει με την βοήθεια δυο ακόμα ανθρώπων να οδηγήσει τον γιο της δεμένο ενώπιον του γέροντα. Αξιομνημόνευτα ήταν τα συμπτώματα που παρουσίαζε ο νέος από την δαιμονική προσβολή. Αρχικά, αναφέρεται ότι μετά από κάθε γεύμα ψωμιού και πόση νερού, τον έπιανε ένα περίεργο ρέψιμο και ό,τι προηγουμένως είχε καταναλώσει μετατρέποταν σε ατμό, σαν να μην είχε φάει και πιει τίποτα, με αποτέλεσμα να επέρχεται πείνα στον νέο⁴⁹. Η μητέρα του, αδυνατώντας να τον προσέχει συνεχώς, έβλεπε με τα μάτια της την αηδιαστική εικόνα του γιου της να πίνει τα ούρα και να τρώει τα κόπρανά του⁵⁰. Πράγμα που την έκανε να θρηνεί και να παρακαλεί τον Άγιο για βοήθεια. Ο Άγιος πήρε τον νεαρό και προσευχήθηκε για αυτόν, παρακαλώντας τον Θεό. Μετά από μία-δύο μέρες, όταν το πάθος του υποχώρησε, ο Άγιος Μακάριος ρώτησε τη μητέρα πόσο θέλει να τρώει ο γιος της, και αυτή απάντησε δέκα λίτρες ψωμί. Ο Άγιος την επέπληξε ότι ήταν πάρα πολύ και, αφού νήστεψε για επτά μέρες, όρισε ότι ο νεαρός θα έπρεπε να τρώει τρεις λίτρες και να εργάζεται, πιθανώς υπονοώντας ότι η ακηδία του και η πλεονεξία στην ποσότητα της τροφής, τον καθιστούσαν ευάλωτο στις δαιμονικές επιθέσεις. Έτσι συντελέστηκε η θεραπεία του νεαρού από τον Μακάριο.

⁴⁹ Καὶ ταύτην εἶχε τὴν ἐνέργειαν ὁ δαίμων μετὰ τὸ φαγεῖν τριῶν μοδίων ἄρτους καὶ πιεῖν κιλικίσιον ὕδατος, ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυε τὰ βρώματα· οὕτω γὰρ ἀνηλίσκετο τὰ βρωθέντα καὶ ποθέντα ὡς ὑπὸ πυρός.

⁵⁰ Οὕτως τοίνυν ὁ νεανίσκος μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς τὴν ἰδίαν ἤσθιε κόπρον· πολλάκις καὶ τὸ ἴδιον ἔπινεν οὔρον.

Μακάριου του Αλεξανδρινού

Το θαύμα και η καθαίρεση του ιερέα που πόρνευε

Ο συγγραφέας στο κεφ. 18⁵¹ γίνεται ο ίδιος αυτόπτης μάρτυρας ενός θαύματος που συντελείται αυτή τη φορά από έναν άλλο Μακάριο, τον Αλεξανδρινό. Καθώς ο Παλλάδιος αποφάσισε να επισκεφτεί τον Μακάριο, διέκρινε έξω από το κελί του έναν πρεσβύτερο ενός χωριού. Η περιγραφή της κατάστασης του ιερέα είναι συγκλονιστική. Δεν μπορούμε να ξέρουμε αν η λέξη "καρκίνος" του πρωτοτύπου αντιστοιχεί στα σημερινά δεδομένα της νόσου, αλλά η περιγραφή των αποτελεσμάτων της είναι πραγματικά φρικιαστική. Όλο το κεφάλι του άνδρα ήταν φαγωμένο, με αποτέλεσμα να φαίνονται τα κόκκαλα του κρανίου μέχρι και αυτό της κορυφής⁵². Η επίσκεψη του ιερέα αποσκοπούσε στην ίαση από τον θείο Μακάριο. Ο ίδιος αρνιόταν να τον δεχτεί, με τη στάση του να δικαιολογείται λέγοντας τα σκληρά εκείνα λογία πως δεν είναι άξιος της θεραπείας⁵³. Μας εξηγεί γιατί ο Θεός επέτρεψε αυτή την τόσο σκληρή παιδαγωγία. Η αμαρτωλότητα του ανθρώπου, επέφερε αυτή την κατάληξη. Ενώ κατείχε την ιδιότητα του ιερέα, υπέπιπτε συνεχώς σε σαρκικά αμαρτήματα χωρίς να διακόπτει την ιερουργία στο θείο θυσιαστήριο⁵⁴. Μετά την νουθεσία του Παλλαδίου προς τον ταλαιπωρημένο άνθρωπο και την υπόσχεση πως δεν θα ιεουργεί πια, ο Μακάριος δέχεται να τον ιατρέψει. Αφού του θέτει κάποια ερωτήματα, με το κυριότερο από αυτά να είναι αν νομίζει πως μπορεί να κοροϊδέψει τον Θεό⁵⁵. Εν κατακλείδι ο ασθενής πρεσβύτερος εξομολογείται τα αμαρτήματά του και υπόσχεται πως πλέον θα ανήκει στην τάξη των λαϊκών. Λαμβάνοντας μετά από λίγες μέρες την ίαση της ασθενείας του.

⁵¹ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 78

⁵² οὗ ἡ κεφαλὴ πᾶσα ἐβέβρωτο ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ καλουμένου καρκίνου, καὶ αὐτὸ τὸ ὀστέον ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐφαίνετο.

⁵³ Ἀνάξιός ἐστι τοῦ ἰαθῆναι.

⁵⁴ πορνέων γὰρ ἐλειτούργει, καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται.

⁵⁵ «Μὴ ἡδυνήθης διαπαῖξαι τὸν θεόν;»

Ο Μωυσής ο Αιθίοπας

Επόμενη στάση μας σε αυτή την διήγηση αποτελεί η ζωή του αββά Μωυσή⁵⁶. Η προηγούμενη ζωή του - πριν την μεταστροφή και την υιοθέτηση της μοναχικής πολιτείας- αποτελεί πλούσιο υλικό για την έρευνα μας. Ο Αββάς Μωυσής, ήταν δούλος κάποιου άρχοντα, αλλά το αφεντικό του τον απέπεμψε λόγω του δύσκολου χαρακτήρα του και των κλοπών του⁵⁷. Το κείμενο αναφέρεται στη βαρβαρότητά του, καθώς είχε διαπράξει δολοφονίες και ηγείτο συμμορίας ληστών⁵⁸. Η σκοτεινή προσωπικότητά του εντοπίζεται στα αισθήματα μνησικακίας που τον διέπνεαν. Το μίσος και η εκδικητικότητα του φαίνονται από το γεγονός ότι, όταν ένας βοσκός και τα σκυλιά του εμπόδισαν μια επιχείρησή του, ο Μωυσής αποφάσισε την δολοφονία του. Γνώριζε ότι ο στάβλος όπου φυλάσσονταν τα πρόβατα βρισκόταν πέρα από τον Νείλο και ήταν αποφασισμένος να σκοτώσει τον βοσκό. Κατά την απόπειρα αυτή, συνάντησε φυσικές δυσκολίες, καθώς ο ποταμός, που είχε πλάτος ένα μίλι, είχε φουσκώσει. Απτόητος από τις αντίξοες συνθήκες, έβαλε το μαχαίρι του στο στόμα, τύλιξε το ρούχο του στο κεφάλι και άρχισε να κολυμπά μέχρι που πέρασε απέναντι. Από αυτά τα στοιχεία αντιλαμβανόμαστε τη ρωμαλεότητα και τη φυσική κατάσταση αυτού του ανθρώπου. Στην συνέχεια ο βοσκός πιθανότατα τον αντιλήφθηκε και κατάφερε να κρυφτεί στην άμμο, διαφεύγοντας του. Αφού ο αρχικός του στόχος δεν επετεύχθη, ο Μωυσής περιορίστηκε στο να διαλέξει από το κοπάδι τα τέσσερα καλύτερα κριάρια, τα οποία έσφαξε και, δένοντάς τα, τα πήρε μαζί του κολυμπώντας. Βγαίνοντας από το νερό, ασχολήθηκε μόνο με τον καθαρισμό των ζώων, αφαιρώντας τα δέρματα, και πουλώντας τα αγόρασε κρασί, πίνοντας υπερβολική ποσότητα. Μέσα από αυτή τη μικρή ιστορία, βλέπουμε τη ζωή των ληστών της εποχής: αδίστακτοι παραδομένοι στα πάθη τους, χωρίς να δείχνουν καμία ηθική αναστολή ή λύπηση για τα θύματά τους. Δρουν με εξαιρετική σκληρότητα και αδιαφορία για τις συνέπειες των πράξεων τους, χρησιμοποιώντας συχνά βία ή απειλές για να επιτύχουν τους στόχους τους. Η έλλειψη συνείδησης και η απόλυτη προσήλωση στην επιδίωξη των παράνομων σκοπών τους καθιστούσαν αυτούς τους ανθρώπους ιδιαίτερα επικίνδυνους και τρομακτικούς για την κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα καθώς ο Μωυσής βρισκόταν σε μετάνοια,

⁵⁶ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 96

⁵⁷ ὃν διὰ πολλὴν δυστροπίαν καὶ ληστείαν ἔρριπεν ὁ ἴδιος δεσπότης.

⁵⁸ Ἐλέγετο γὰρ καὶ μέχρι φόνων φθάνειν - Διηγοῦντο γοῦν ὅτι καὶ ἀφηγούμενος ἦν ληστηρίου ἑνός.

αντιμετώπιζε έναν σαρκικό πόλεμο, ενθουμούμενος τις πορνείες του⁵⁹. Από αυτό απορρέει το συμπέρασμα ότι αυτός ο άνθρωπος είχε διαπράξει και βιασμούς κατά την πρώτη αμαρτωλή περίοδο της ζωής του.

Ο Ευλόγιος και ο ακρωτηριασμένος

Στο κεφ. 21⁶⁰, ο Κρόνιος διηγείται μια ιστορία που έζησε ο ίδιος κατά τη νεότητά του. Η ιστορία αυτή διαδραματίστηκε στο όρος του Αγίου Αντωνίου, κοντά στο Πίσπιρ. Κατά την αναμονή της επιστροφής του γέροντα, συνάντησε τον Ευλόγιο, ο οποίος είχε έρθει μαζί με έναν σακάτη. Στη συνέχεια, μας περιγράφονται τα χαρακτηριστικά των δύο ανθρώπων. Ο Ευλόγιος, διέθετε εγκύκλια παιδεία, αλλά τον κέρδισε η ιδέα της αθανασίας και κράτησε μόνο τα απαραίτητα προς το ζην- αφού ο ίδιος δεν μπορούσε να δουλέψει-, μοιράζοντας τα υπόλοιπα χρήματά του. Η πράξη του να κρατήσει μόνο τα απαραίτητα δείχνει μια ριζική απόφαση απομάκρυνσης από τα υλικά αγαθά. Ωστόσο, δεν επιθυμούσε ούτε να συνταχθεί σε συνοδεία μοναχών, ούτε να ακολουθήσει μόνος τη μοναχική πολιτεία⁶¹. Εδώ φαίνεται η ακηδία του Ευλόγιου, δηλαδή η πνευματική του νωθρότητα, που τον εμποδίζει να πάρει ξεκάθαρη απόφαση για τον τρόπο ζωής που θα ακολουθήσει. Σκέφτηκε να περιθάλπει έναν άγνωστο «σακάτη», ο οποίος βρισκόταν εγκαταλελειμμένος στην αγορά σε άθλια κατάσταση και, λόγω αυτής της κατάστασης, μιλούσε απρεπώς σε όσους συναντούσε⁶². Η εικόνα του ακρωτηριασμένου που είναι εγκαταλελειμμένος και βρίζει τους περαστικούς, παρουσιάζει τη βαθιά του απόγνωση και την εσωτερική του ανισορροπία, κάνοντας τη φροντίδα του ακόμα μεγαλύτερη πράξη θυσίας. Ο Ευλόγιος, βλέποντας αυτόν τον άνθρωπο, έκανε συμφωνία με τον Θεό να τον περιθάλπει μέχρι να πεθάνει, προς σωτηρία της ψυχής του. Η συμφωνία αυτή αντικατοπτρίζει μια χριστιανική αντίληψη για τη λύτρωση μέσω της υπηρεσίας προς τους πάσχοντες. Μετά από έναν σύντομο διάλογο μαζί του, ο Ευλόγιος ανέβασε τον ακρωτηριασμένο σε ένα γαϊδούρι και τον πήρε στο σπίτι του, υπηρετώντας τον. Η κίνηση του να τον πάρει σπίτι του δείχνει την απόλυτη αφοσίωση του Ευλόγιου στη θυσία που είχε αναλάβει. Για δεκαπέντε

⁵⁹ τούτῳ τῷ Μωσεὶ ἐπέθεντο δαίμονες εἰς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν τῆς ἀκολασίας τῆς πορνικῆς κατελαύνοντες...ζητοῦντες τὴν συνήθειαν.

⁶⁰ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 104

⁶¹ Ἀκηδιῶν οὖν καθ' ἑαυτὸν καὶ μήτε εἰς συνοδίαν βουλόμενος εἰσελθεῖν μήτε μόνος πληροφορούμενος.

⁶² εὗρέ τινα κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐρριμμένον λελωθμένον ὃς οὔτε χεῖρας εἶχεν οὔτε πόδας. Τούτῳ μόνη ἡ γλῶττα ἀκατάτριπτος ὑπῆρχεν πρὸς συμφορὰν τῶν ἐντυγχανόντων.

ολόκληρα χρόνια, ο Ευλόγιος φρόντιζε αυτόν τον άνθρωπο⁶³. Μετά την συμπλήρωση αυτών των χρόνων, ο σακάτης άρχισε να αντιδρά κατά του Ευλόγιου. Το κείμενο αναφέρει πως αυτή η επανάσταση παρακινείται από τον διάβολο, και ο ακρωτηριασμένος, εξαγριωμένος, βωμολοχεί και μιλά επιθετικά προς τον ευεργέτη του⁶⁴. Μην ξέροντας τι να κάνει και φτάνοντας σε απελπισία, ο Ευλόγιος απευθύνθηκε στους γειτονικούς ασκητές, μη θέλοντας να τον εγκαταλείψει αφού είχε δώσει την υπόσχεση του στον Θεό. Η αφοσίωση του Ευλόγιου στην υπόσχεσή του είναι τόσο δυνατή που, παρά την αγαριστία του σακάτη, δεν τον εγκαταλείπει και αναζητά βοήθεια από πιο σοφούς. Αυτοί τον έστειλαν στον Μέγα Αντώνιο, ο οποίος βρισκόταν τότε στη ζωή, για να τον συμβουλέψει. Η επιλογή του Αντωνίου, του μεγαλύτερου ασκητή, δείχνει την ανάγκη πνευματικής καθοδήγησης για τέτοια δύσκολα ζητήματα. Έπειτα, βάζοντας τον σακάτη σε μια χωριάτικη σκάφη και από εκεί σε πλοίο, κατευθύνθηκε προς το μοναστήρι των μαθητών του Αντωνίου. Ο ίδιος ο Αντώνιος έτυχε να επιστρέψει το ίδιο βράδυ, καθώς δεν διέμενε εκεί. Χωρίς να ξέρει το όνομα του Ευλόγιου, τον φώναξε και τον παρότρυνε να πει το πρόβλημά του για να το ακούσουν όλοι οι παρευρισκόμενοι. Ο Αντώνιος μίλησε και στον Ευλόγιο και στον λελωβημένο με αυστηρότητα για να τους νουθετήσει⁶⁵. Μετά από αυτά τα λόγια, η ιστορία τελειώνει με τον Αντώνιο να προφητεύει ότι πλησιάζει το τέλος αυτής της ζωής και για τους δύο, και τους παροτρύνει να επιστρέψουν χωρίς να χωριστούν στο κελί όπου διέμεναν. Η προφητεία για το επικείμενο τέλος των δύο ανδρών υπογραμμίζει τη θεία πρόνοια και την πνευματική δικαιοσύνη, η οποία αποκαθιστά τα πάντα. Σε σαράντα μέρες επήλθε ο θάνατος του Ευλόγιου και τρεις μέρες μετά, ο θάνατος του ακρωτηριασμένου.

⁶³ Διακαρτερήσας οὖν ὁ λελωβημένος ἐπὶ ἔτη δεκαπέντε ἐνοσκομεῖτο παρ' αὐτοῦ, λουόμενος καὶ θεραπευόμενος ταῖς χερσὶ τοῦ Εὐλόγιου καὶ ἀξίως τρεφόμενος τῆς νόσου.

⁶⁴ Δαίμων ἐνέσκηπεν εἰς αὐτόν καὶ ἀποστασίαζει πρὸς τὸν Εὐλόγιον· καὶ ἤρξατο τοσαύταις δυσφημίαις καὶ λοιδορίαις πλύνειν τὸν ἄνδρα, ἐπιλέγων· "Σχάστα, φυγοκύρι, ἀλλότρια χρήματα ἐκλείψας, καὶ δι' ἐμοῦ θέλεις σωθῆναι. Ρῖψόν με εἰς τὴν ἀγορὰν κρέα θέλω". Ἦνεγκεν αὐτῷ κρέα. Πάλιν οὖν ἀνέκραξεν· "Οὐ πληροφοροῦμαι· ὄχλους θέλω· εἰς τὴν ἀγορὰν θέλω. Ἴθι βία· ρῖψόν με ὅπου με εὖρες".

⁶⁵ Λέγει αὐτῷ ὁ Αντώνιος ἐμβριθεῖ καὶ αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ· Ρίπτεις αὐτόν; Ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτόν οὐ ρίπτει αὐτόν. Ρίπτεις αὐτόν σύ; Ἐγείρει ὁ Θεός τὸν καλλιόνά σοῦ καὶ συνάγει αὐτόν. (Καὶ καταλείψας πάλιν τὸν Εὐλόγιον ἔρχεται τῇ γλώττῃ μαστίζειν τὸν λελωβημένον καὶ ἀποβοαῶν "Λελωβημένε, πεπληρωμένε, ἀνάξιε τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὐ παύη θεομαχῶν; Οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ὁ ὑπηρετῶν σοι; Πῶς τολμᾷς κατὰ τοῦ Χριστοῦ τοιαῦτα φθέγγεσθαι; Οὐ διὰ τὸν Χριστὸν ἐαυτὸν ἐδούλωσεν εἰς τὴν σὴν ὑπηρεσίαν;".

Ο Παύλος ο απλός

Μια άλλη ιστορία⁶⁶ που αφηγούνται συχνά ο Κρόνιος και πολλοί άλλοι αφορούσε τον Παύλο τον απλό και σε αυτή την ιστορία όπως και στον Μωσή τον Αιθίοπα εξετάζουμε την προηγούμενη ζωή του Παύλου, ως λαϊκός και τι τον ωθεί στην εγκατάλειψη της. Ο Παύλος, στο επάγγελμα γεωργός, ήταν ένας άκακος και αγαθός άνθρωπος⁶⁷. Είχε παντρευτεί μια εξαιρετικά όμορφη αλλά κακοπροαίρετη γυναίκα. Εκείνη τον απατούσε κρυφά για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η αντίθεση ανάμεσα στην εξωτερική ομορφιά της γυναίκας και την κακοπροαίρετη φύση της δημιουργεί μια έντονη εικόνα ηθικής απογοήτευσης, η οποία θα λειτουργήσει ως καταλύτης για την πνευματική μεταστροφή του Παύλου. Κάποια μέρα, ο Παύλος επέστρεψε νωρίτερα από την προγραμματισμένη του ώρα από τη δουλειά και τους έπιασε να συνενυρίσκονται⁶⁸. Αξιοσημείωτο ήταν το ότι παρέμεινε ατάραχος από το θέαμα που αντίκρισε. Η αντίδραση του Παύλου, που χαρακτηρίζεται από ηρεμία και απάθεια, δείχνει έναν χαρακτήρα που δεν είναι δεσμευμένος από τα πάθη και τις εξωτερικές συγκρούσεις, προαναγγέλλοντας την εσωτερική του δύναμη για την πνευματική πορεία. Χαμογελώντας με την ηρεμία που τον διακατείχε, τους φώναξε λέγοντας πως αδιαφορεί για ό,τι συνέβαινε και πως δεν την ήθελε πλέον ούτε εκείνη, ούτε τα παιδιά⁶⁹, ανακοινώνοντάς τους πως θα γίνει μοναχός. Η απόλυτη αδιαφορία του Παύλου για την κοσμική ζωή και τις οικογενειακές του δεσμεύσεις, σε συνδυασμό με την αναγγελία της απόφασής του να γίνει μοναχός, δείχνει την ολοκληρωτική αποδέσμευσή του από τον κόσμο. Χωρίς να αναγγείλει τίποτα σε κανέναν, ο Παύλος έφτασε μέχρι την πόρτα του μεγάλου Αντωνίου και του εξέθεσε την απόφασή του να γίνει μοναχός. Ο Αντώνιος, αρνητικά διακείμενος, τόνισε το προχωρημένο της ηλικίας του Παύλου - 60 έτη - και του δήλωσε ότι δεν μπορεί να γίνει μοναχός⁷⁰, καθώς δεν θα κατάφερνε να αντέξει τις θλίψεις της ερήμου. Ο Αντώνιος, με την εμπειρία του, κρίνει σκληρά την ικανότητα του Παύλου να αντέξει τις σκληρές συνθήκες του μοναχικού βίου, παρουσιάζοντας μια κοινή ανησυχία για την ασκητική ζωή σε προχωρημένη ηλικία. Παρ' όλα αυτά, ο Παύλος, επίμονος και υπομονετικός, προσκατερούσε έξω από την πόρτα του Αντωνίου. Ο

⁶⁶ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 118

⁶⁷ ὅτι Παῦλός τις ἄγροικος γεωργός, καθ' ὑπερβολὴν ἄχαρος καὶ ἀπλοῦς.

⁶⁸ ὁ Παῦλος εὗρεν αὐτοὺς αἰσχροπραγοῦντας.

⁶⁹ Μὰ τὸν Ἰησοῦν ἐγὼ αὐτὴν οὐκέτι αἶρω, ὕπαγε, ἔχε αὐτὴν καὶ τὰ παιδιά αὐτῆς.

⁷⁰ «Ἐτῶν ἐξήκοντα γέρων ἄνθρωπος ὦν μοναχὸς οὐ δύνασαι γενέσθαι»

Αντώνιος, φοβούμενος μήπως και πεθάνει ο Παύλος, καθώς ήταν νηστικός επί τέσσερις ημέρες, τον δέχτηκε στο κελί του. Η ανάγκη να τον δεχτεί για λόγους υγείας δείχνει το πόσο σοβαρά παίρνει ο Παύλος την επιθυμία του να ακολουθήσει τη μοναστική ζωή, ακόμα και εις βάρος της φυσικής του αντοχής. Εκεί συνειδητοποίησε ότι ο Παύλος, με την απλότητα του χαρακτήρα του, μπορούσε να τον ακολουθήσει στο μοναχικό του πρόγραμμα. Μετά από λίγους μήνες, ο Αντώνιος του κατασκεύασε ένα κελί σε κοντινό σημείο από το δικό του και τον άφησε να ασκητεύει μόνος του πλέον, καθώς είχε καταφέρει να υιοθετήσει τον μοναχικό τρόπο ζωής. Η μετάβαση από την καθοδήγηση στην ανεξάρτητη άσκηση δείχνει τη σταδιακή ωρίμανση του Παύλου ως μοναχού, κάτι που αναγνωρίζεται από τον δάσκαλό του.

Η Πιαμούν

Η Πιαμούν⁷¹ η παρθένος ήταν μια νέα κοπέλα που έζησε όλη της τη ζωή με τη μητέρα της. Καθημερινά έτρωγαν μαζί το δείπνο και η Πιαμούν περνούσε τις μέρες της υφαίνοντας λινάρι. Με τον καιρό, απέκτησε το χάρισμα της προφητείας (Αὕτη κατηξιώθη χάρισματος προρρήσεων). Κάποτε, στην Αίγυπτο, κατά την περίοδο των πλημμυρών, ξέσπασε σύγκρουση ανάμεσα σε δύο χωριά για τον έλεγχο του νερού. Οι μάχες ήταν σφοδρές και πολλοί τραυματίστηκαν και σκοτώθηκαν. Ένα από τα πιο ισχυρά χωριά αποφάσισε να επιτεθεί στο χωριό της Πιαμούν, στέλνοντας μεγάλο πλήθος ανδρών με όπλα για να το καταστρέψουν⁷². Εκείνη τη στιγμή, εμφανίστηκε ένας άγγελος στην Πιαμούν και της αποκάλυψε την επερχόμενη επίθεση. Χωρίς να χάσει χρόνο, η Πιαμούν κάλεσε τους πρεσβύτερους του χωριού και τους είπε: «Πηγαίνετε να συναντήσετε τους άνδρες που έρχονται από το άλλο χωριό. Παρακαλέστε τους να σταματήσουν, για να μη χαθούμε κι εμείς μαζί με το χωριό μας». Οι πρεσβύτεροι, κυριευμένοι από φόβο, έπεσαν στα πόδια της και την ικέτεψαν, λέγοντας ότι δεν τολμούν να πάνε οι ίδιοι, γιατί ξέρουν πόσο επικίνδυνοι είναι οι εχθροί⁷³. Ωστόσο, της προτείνουν ότι αν θέλει να σώσει το χωριό, μπορεί να πάει η ίδια και να τους παρακαλέσει. Σε αυτά τα λόγια επικυρώνεται η επιρροή που ασκεί η ενάρετη γυναίκα που ουσιαστικά

⁷¹ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ.148./Κεφ.31.

⁷² Δυνατωτέρα οὖν κώμη επέθετο τῇ ταύτης κώμῃ, καὶ ἤρχοντο ἄνδρες ἐν πλήθει μετὰ δοράτων καὶ ροπάλων κόψαι τὴν κώμην αὐτῆς.

⁷³ Φοβηθέντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι πίπτουσιν εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς παρακαλοῦντες καὶ λέγοντες αὐτῇ· «Ἡμεῖς οὐ τολμῶμεν συναντῆσαι αὐτοῖς· οἶδαμεν γὰρ αὐτῶν τὴν μέθην καὶ τὴν ἄπονοιαν. Ἀλλ' εἰ ποιεῖς ἔλεος καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν κώμην καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν σόν, ἐξελθοῦσα αὐτὴ αὐτοῖς συνάντησον»

έμμεσα γίνεται η αρχηγός της κοινότητας. Χωρίς να αποδέχεται το αίτημα τους, καταφεύγει με αποφασιστικότητα και πίστη, στην προσευχή στον Θεό για να τους βοηθήσει. Οι εχθροί, πλησιάζοντας, ξαφνικά δεν μπορούσαν να συνεχίσουν την πορεία τους και συνειδητοποίησαν ότι κάτι τους εμπόδιζε. Κατάλαβαν ότι ήταν η δύναμη της προσευχής της Πιαμούν που τους σταμάτησε⁷⁴. Η ιστορία τελειώνει συνάπτοντας συνθήκη ειρήνης και ευχαριστώντας τον Θεό για τη σωτηρία τους, κάτι που συντελέστηκε διάμεσου των ευχών της Πιαμούν.

Το θαύμα του Ποσειδωνίου

Η έγκυος γυναίκα

Η επόμενη διήγηση⁷⁵ που θα μας απασχολήσει στην παρούσα έρευνα πραγματεύεται ένα θαύμα που συντελέστηκε από τον Ποσειδώνιο στην πόλη της Βηθλεέμ. Το κείμενο αναφέρει ότι ο μοναχός ήταν γνωστός για ασκητικότητα και την καλοσύνη του. Αυτός κλήθηκε να αντιμετωπίσει μια τη δύσκολη κατάσταση. Συγκεκριμένα, μια έγκυος γυναίκα στη Βηθλεέμ είχε μέσα της ένα ακάθαρτο πνεύμα και εξαιτίας αυτού δεν μπορούσε να γεννήσει και να μιλήσει για έξι χρόνια⁷⁶, ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα που μπορεί να γίνει κατανοητό καθώς, άνθρωποι που έχουν υποστεί κάποια τραυματική εμπειρία σταματάνε να μιλάνε. Το δαιμονικό πνεύμα που είχε μέσα της, την βασάνιζε και της προκαλούσε σοβαρά προβλήματα. Ο δύστυχος σύζυγος της απευθύνεται στον Ποσειδώνιο μην ξέροντας πώς να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Ο μοναχός, με την προσευχή του, κατάφερε να εξορκίσει το πνεύμα από τη γυναίκα. Με δυο γονυκλισίες εν μέσω της προσευχής έβγαλε το πνεύμα, καθαρίζοντας τη γυναίκα. Εξερχόμενος ο δαίμων συνέθλιψε έναν ολόκληρο τοίχο από την αυλή⁷⁷. Αμέσως η γυναίκα κατάφερε να γεννήσει, ενώ παράλληλα μίλησε κιόλας⁷⁸. Το κείμενο δεν αναφέρει το πώς προήλθε το δικαίωμα στη κατάληψη της γυναίκας. Στις περισσότερες ιστορίες δαιμονισμένων αποσιωπάται αν οι άνθρωποι ήταν αμαρτωλοί ή ενάρετοι. Μέσα από τέτοιες ιστορίες, μπορούμε να διακρίνουμε τις δυσκολίες που ταλαιπωρούσαν τους λαϊκούς ανθρώπους της εποχής καθώς δείχνουν την καθημερινή πραγματικότητα. Οι δεισιδαιμονίες και η αίσθηση του

⁷⁴ ἀπεκαλύφθη δὲ κάκεινοις ὅτι πρεσβεία αὐτῆς γέγονεν αὐτοῖς τὸ ἐμπόδιον.

⁷⁵ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 178

⁷⁶ γυνή τις ἐγκύμων πνεῦμα εἶχεν ἀκάθαρτον, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μέλλειν γεννᾶν ἐδυστόκει, τοῦ πνεύματος συντρίβοντος αὐτήν.... Ἦν δὲ τὸ γύναιον ἐξαετίαν μὴ λαλήσαν.

⁷⁷ Ἐξερχόμενος οὖν ὁ δαίμων ἀπὸ θεμελίου τὸν τοῖχον τῆς αὐλῆς ὅλον ἔβαλε κάτω.

⁷⁸ Κάτι που δεν μπορούσε να κάνει για έξι χρόνια.

δαιμονικού ή του θεϊκού επηρέαζαν άμεσα τη ζωή τους, και τέτοια θαύματα τους έδιναν ελπίδα και παρηγοριά. Οι ιστορίες αυτές φανερώνουν τη διαρκή αγωνία των λαϊκών ανθρώπων για την υγεία και την ευημερία τους, καθώς και την ανάγκη τους για υπερφυσικές εξηγήσεις σε περιόδους δυσκολίας. Είναι σημαντικές γιατί αντικατοπτρίζουν την κουλτούρα και τις πεποιθήσεις τους, βοηθώντας μας να κατανοήσουμε τη βαθιά σύνδεση της θρησκείας με την καθημερινή τους ζωή.

Σεραπίων ο Σινδόνιος

Στη συνέχεια της εργασίας μας, θα αναφερθούμε σε έναν περίεργο μοναχό⁷⁹, ο οποίος είχε επιλέξει να ζήσει μια διπλή ζωή, κρύβοντας την αληθινή του ταυτότητα. Παρόλο που είχε αφιερώσει τη ζωή του στην πνευματικότητα και την ελευθερία της ψυχής, παρουσιαζόταν στην κοινωνία άλλοτε ως δούλος, άλλοτε ως περιπλανώμενος ζητιάνος, ή ακόμη και ως απλός κάτοικος μιας πόλης. Αντί να αποσυρθεί στη σιωπή, συνέχιζε να ζει ανάμεσα στους ανθρώπους, μέσα στις πόλεις. Κανείς δεν υποψιαζόταν πως πίσω από τη σεμνή του εμφάνιση και τη φαινομενική του ταπεινότητα κρυβόταν ένας ελεύθερος άνθρωπος, ένας μοναχός που είχε επιλέξει την πορεία του με έναν τρόπο που μόνο εκείνος μπορούσε να κατανοήσει. Μέσα από διάφορες περιπέτειες, δοκιμασίες και περιδιαβάσεις στην οικουμένη, αποκαλύπτονται η αρετή και η πίστη του. Η πρώτη του αποστολή ήταν να κατηχήσει στη χριστιανική πίστη ένα ζευγάρι ηθοποιών που βρίσκονταν στην πλάνη της ειδωλολατρίας. Σε συνεννόηση με έναν άλλον ασκητή, πουλήθηκε ως δούλος σε αυτούς σε κάποια κοντινή πόλη για το αντίτιμο των 20 νομισμάτων, τα οποία κράτησε ο ίδιος στην κατοχή του χωρίς να το γνωρίζει το ζευγάρι των ηθοποιών⁸⁰. Υπό την εξουσία αυτών των ανθρώπων, ο Σεραπίων δεν άλλαξε τη ζωή του. Συνέχισε να είναι λιτοδίαιτος και να μελέτα τις Γραφές από μνήμης. Ο ακριβής χρόνος παραμονής του σε αυτή την οικογένεια δεν είναι γνωστός. Ωστόσο, μετά από κάποιο διάστημα, εντυπωσιασμένοι από την αρετή του, το ζευγάρι ακολούθησε το παράδειγμά του, εγκαταλείποντας τις παλιές τους συνήθειες. Αφού βαπτίστηκαν, ζούσαν πλέον όπως αρμόζει σε χριστιανούς⁸¹. Αφού, όμως προηγουμένως αγνοώντας την πραγματική ταυτότητα του Σεραπίωνα και πιστεύοντας τον

⁷⁹ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 182.

⁸⁰ Διηγούντο οὖν οἱ πατέρες ὅτι λαβὼν τινα συμπαίκτην ἀσκητὴν πέπρακεν ἑαυτὸν μίμοις Ἑλλήσιν ἐν πόλει τινὶ εἴκοσι νομισμάτων. Καὶ σφραγίσας τὰ νομίσματα ἐφύλαττε παρ' ἑαυτῶ.

⁸¹ Ἀμφότεροι οὖν βαπτισθέντες ἀπέστησαν τοῦ θεατρίzein, καὶ ἐπὶ τὸν σεμνὸν καὶ θεοσεβῆ ἐλάσαντες βίον.

για πραγματικό δούλο, του ανέθεσαν το καθήκον να πλένει τα πόδια τους. Μια πρακτική που είχε και συμβολική διάσταση, καθώς υποδήλωνε ταπείνωση και υπακοή. Μετά τη μεταστροφή τους, οι πρώην ηθοποιοί πίστεψαν ότι μπορούσαν να απελευθερώσουν τον δήθεν δούλο τους, ευγνωμονώντας τον για τα όσα είχε κάνει γι' αυτούς. Σε έναν σύντομο διάλογο, ο Σεραπίων τους αποκάλυψε τη μηχανορραφία⁸², εξηγώντας τους ότι οικειοθελώς έγινε δούλος για τη σωτηρία τους. Κατόπιν, αποχωρώντας από το σπίτι τους, τους επέστρεψε τα χρήματα της αγοράς του.

Έπειτα από πολυάριθμες περιπλανήσεις, κατέληξε στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Αθήνα. Επί τέσσερις ημέρες διέμεινε στην πόλη των Αθηνών, χωρίς κανείς να του προσφέρει ψωμί για να καλύψει τις επισιτιστικές του ανάγκες. Κατά την άφιξή του στην Αθήνα, δεν είχε στην κατοχή του τίποτα που να μπορούσε να του εξασφαλίσει την επιβίωση⁸³. Την τέταρτη ημέρα, μη αντέχοντας πλέον την πείνα, ανέβηκε σε έναν μικρό βράχο, προσπαθώντας να γίνει αντιληπτός, καθώς εκεί συνήθιζαν να συγκεντρώνονται οι άρχοντες της πόλης. Με θεατρική στάση, χτυπώντας τα χέρια του, θρηνηλογούσε και εκλιπαρούσε τους πολίτες των Αθηνών να τον βοηθήσουν. Οι Αθηναίοι, ακούγοντας τις κραυγές του, απόρησαν και πλησίασαν για να μάθουν τι του συνέβαινε. Εκείνος, χρησιμοποιώντας μια αλληγορία, περιέγραψε το πρόβλημά του, αυξάνοντας έτσι την περιέργειά τους. Τελικά, τους αποκάλυψε ότι ο δανειστής που δεν τον αφήνει σε ησυχία ήταν το ίδιο του το στομάχι, καθώς παρέμενε τέσσερις ημέρες νηστικός. Ανάμεσα στους ακροατές ήταν και οι φιλόσοφοι της πόλης, οι οποίοι αντιλήφθηκαν την προσποίηση του και του έδωσαν ένα νόμισμα. Με αυτό το νόμισμα αγόρασε ένα ψωμί, όσο χρειαζόταν για να καλύψει την πείνα του, και έφυγε τρέχοντας από την πόλη. Οι φιλόσοφοι τότε επιβεβαίωσαν τις υποψίες τους, κατανοώντας ότι αυτός ο άνθρωπος ήταν πράγματι ενάρτεος. Έδωσαν στον υπάλληλο του φούρνου το αντίτιμο για το ψωμί και πήραν πίσω το νόμισμα. Οι φιλόσοφοι πήραν πίσω το νόμισμα από τον φούρναρη, επειδή ήθελαν να δοκιμάσουν και να επιβεβαιώσουν την ενάρτετη φύση του άντρα. Ο άντρας, όταν έλαβε το νόμισμα, αγόρασε μόνο το ψωμί που χρειαζόταν για να καλύψει την πείνα του και έφυγε αμέσως, χωρίς να προσπαθήσει να κρατήσει ή να ξοδέψει επιπλέον χρήματα. Αυτό έδειξε στους φιλοσόφους ότι δεν τον ενδιέφερε ο πλούτος ή η απόκτηση περιουσίας, αλλά απλώς η κάλυψη των βασικών του

⁸² ἐλεύθερος ὢν ἀσκητῆς τῷ γένει Αἰγύπτιος, τούτου χάριν πέπρακα ἑμαυτὸν ἵνα σώσω ὑμᾶς.

⁸³ οὔτε γὰρ κέρμα ἐβάσταζεν, οὐ πήραν, οὐ μηλωτήν, οὐδὲν τῶν τοιούτων.

αναγκών. Έτσι, πήραν πίσω το νόμισμα από τον φούρναρη, με αυτή την κίνηση, οι φιλόσοφοι επισφράγισαν την αρετή του άντρα και ολοκλήρωσαν την δοκιμασία τους. Η πράξη των φιλοσόφων δεν φαίνεται να υποδηλώνει φιλοχρηματία, αλλά μάλλον μια φιλοσοφική δοκιμασία για να κατανοήσουν την αρετή του άνδρα. Επιπλέον, το ότι έδωσαν στον φούρναρη το αντίτιμο για το ψωμί δείχνει ότι δεν επιδίωκαν κέρδος ή να στερήσουν κάτι από κάποιον άλλο. Αν ήταν φιλοχρήματοι, θα κρατούσαν το νόμισμα χωρίς να αποζημιώσουν τον φούρναρη.

Μετά από αυτό το περιστατικό, μεταφέρθηκε στη Σπάρτη, όπου πληροφορήθηκε ότι ο άρχοντας της πόλης, παρόλο που ήταν ενάρετος, είχε παρασυρθεί στην αίρεση των Μανιχαίων, μαζί με όλη του την οικογένεια. Πουλήθηκε ξανά ως δούλος με σκοπό να σώσει τις ψυχές αυτών των ανθρώπων. Μέσα σε δύο χρόνια κατάφερε να τους εμφυσήσει την ορθή πίστη και να τους καθοδηγήσει στην Εκκλησία. Ολόκληρη η οικογένεια τον αγάπησε και η συμπεριφορά τους απέναντί του άλλαξε δραματικά⁸⁴.

Ύστερα, επιθυμούσε να ταξιδέψει προς τη Ρώμη. Αξιοσημείωτο είναι ότι κατάφερε να επιβιβαστεί σε ένα καράβι, ξεγελώντας το πλήρωμα και μη δίνοντάς τους το αντίτιμο του εισιτηρίου. Καθώς περνούσαν οι ημέρες του ταξιδιού, κανείς δεν τον είδε να τρώει. Αρχικά υπέθεσαν ότι ίσως να τον επηρέαζε η θάλασσα, αλλά όταν το ίδιο συνέβη για τέσσερις συνεχόμενες ημέρες, την πέμπτη τον ρώτησαν γιατί δεν τρώει. Εκείνος απάντησε πως δεν έχει τίποτα να φάει. Αυτό προκάλεσε αναστάτωση στο πλήρωμα, το οποίο ανησυχούσε για το πώς θα πληρώσει το εισιτήριο και πώς θα εξασφαλίσει τροφή. Ο ίδιος τους αποκρίθηκε ότι δεν είχε τίποτα στην κατοχή του και ότι, αν επιθυμούσαν, μπορούσαν να τον επιστρέψουν στην αφετηρία του ταξιδιού. Ωστόσο, κάτι τέτοιο θα ήταν προφανώς πολύ χρονοβόρο και δαπανηρό, με αποτέλεσμα να ταξιδέψει δωρεάν προς τη Ρώμη.

Κατά την αποβίβασή του στη Ρώμη, το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν να γνωρίσει αν υπήρχαν μεγάλοι ασκητές στην πόλη. Αρχικά, συναντήθηκε με τον Δομνίνο, έναν μαθητή του Ωριγένη, και ωφελήθηκε από αυτή τη συνάντηση. Μετά από αυτό, πληροφορήθηκε για μια έγκλειστη παρθένο, την οποία επιθυμούσε να δοκιμάσει στην αρετή της. Μετά από τρεις ημέρες, κατάφερε να τη συναντήσει. Η ίδια ισχυριζόταν

⁸⁴ Τότε αὐτὸν ἀγαπήσαντες οὐκέτι ὡς οἰκέτην ἀλλ' ὡς γνήσιον ἀδελφὸν ἢ πατέρα εἶχον.

ότι είχε «πεθάνει» για τον κόσμο. Για να τη δοκιμάσει αν όντως είχε απομακρυνθεί από τις κοσμικές επιθυμίες, της πρότεινε αρχικά να βγει από τον χώρο του ασκητηρίου της, κάτι που εκείνη δέχτηκε. Το επόμενο στάδιο αυτής της δοκιμασίας απέδειξε ότι η ασκήτρια είχε τυφλωθεί από την αλαζονεία, και το καύχημά για την αρετή της είχε ως απώτερο σκοπό να αρέσει και να επιδεικνύεται στον κόσμο. Ο Σεραπίωνας, αφού περπάτησαν και έφτασαν έξω από μια εκκλησία, την προέτρεψε να τον μιμηθεί, βγάζοντας όλα της τα ρούχα και βάζοντάς τα στον ώμο, ώστε να περπατήσουν με αυτόν τον τρόπο μέσα στην πόλη⁸⁵. Η ίδια αρνήθηκε, καθώς νοιαζόταν για την προσωπική της εικόνα και δεν ήθελε να λεχθούν άσχημα λόγια για το όνομά της. Ο Σεραπίωνας, ταπεινώνοντάς την, τη νουθέτησε, λέγοντάς της να μην έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό της και ότι ακόμα δεν είχε καταφέρει να «πεθάνει» για τον κόσμο, όπως τόσο πολύ καυχόταν. Το τέλος του Σεραπίωνα ήρθε στη Ρώμη, όπου και τάφηκε σε ηλικία 60 ετών.

Ιννοκέντιος

Στο κεφ.44 πληροφορούμαστε για τον Ιννοκέντιο⁸⁶, έναν άνθρωπο εξαιρετικά απλό και ταπεινό. Παρόλο που κατείχε υψηλή θέση στην ιεραρχία του παλατιού του βασιλιά Κωνσταντίου, αποφάσισε να αποσυρθεί από τον κόσμο. Πριν από αυτό, ήταν παντρεμένος και είχε έναν γιο, τον Παύλο, ο οποίος υπηρετούσε στην αυτοκρατορική φρουρά. Καταράστηκε τον γιο του όταν αυτός αμάρτησε με την κόρη ενός άλλου πρεσβυτέρου. Προσευχήθηκε στον Θεό, ζητώντας να δώσει στον γιο του ένα πνεύμα που να μην επιτρέψει στη σάρκα του να αμαρτήσει ξανά⁸⁷. Αυτό το γεγονός δείχνει την αποστροφή του Ιννοκέντιου προς την αμαρτία, καθώς προτιμούσε να δει τον γιο του να μάχεται με έναν δαίμονα παρά με την ακολασία. Έτσι και έγινε. Ο Παύλος, αφού κατελήφθη από ακάθαρτα πνεύματα, ανέβηκε στο Όρος των Ελαιών, βασανιζόμενος και φορώντας σίδερα. Η τραγική κατάληξη του γιου του Ιννοκέντιου φανερώνει την απόλυτη αφοσίωση του πατέρα στον Θεό και τις αρχές της

⁸⁵ Έκδυσαμένη κατ' ἐμέ πάντα σου τὰ ἱμάτια ἐπὶ τῶν ὤμων θές καὶ πάρελθε μέσῃν τὴν πόλιν ἐμοῦ προ λαμβάνοντος τῷ σχήματι τούτῳ.

⁸⁶ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 214

⁸⁷ Τούτου ἀμαρτήσαντος πρὸς θυγατέρα πρεσβυτέρου ἐπαράσατο ὁ Ἰννοκέντιος τῷ ἰδίῳ υἱῷ, παρακαλέσας τὸν θεὸν καὶ εἰπὼν ὅτι «Κύριε, δὸς αὐτῷ τοιοῦτον πνεῦμα ἵνα μηκέτι εὕρῃ καιρὸν τοῦ ἐξαμαρτῆσαι τὸ σαρκίον»

πίστης, καθώς προτιμούσε να δει τον γιο του να υποφέρει πνευματικά παρά να συνεχίσει να αμαρτάνει.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του Παλλαδίου κοντά στον Ιννοκέντιο, του έφεραν έναν παράλυτο νεαρό, ο οποίος ήταν ταυτόχρονα και δαιμονισμένος. Η κατάσταση του νεαρού ήταν τόσο τρομακτική που ο Παλλάδιος σκέφτηκε να διώξει τη μητέρα του ασθενή, μη ελπίζοντας σε θεραπεία. Η παράλυση του νέου ήταν τόσο σοβαρή που, όπως περιγράφεται, όταν έφτυνε, έφτυνε στα νώτα του⁸⁸. Η μητέρα του νέου βρισκόταν σε μια τραγική κατάσταση, κυριευμένη από απελπισία, και έκλαιγε ασταμάτητα για τη συμφορά που είχε βρει το παιδί της. Ο Ιννοκέντιος, συγκινημένος από την κατάστασή της, παρέλαβε το παιδί και κατευθύνθηκε στα λείψανα του Ιωάννη του Βαπτιστή που υπήρχαν εκεί. Μετά από πολύωρη προσευχή, θεράπευσε την παράλυση του νέου και έβγαλε τον δαίμονα από μέσα του, επιστρέφοντάς τον υγιή στη μητέρα του την ίδια ημέρα.

Ένα άλλο θαύμα που συντελέστηκε αφορά μια ηλικιωμένη γυναίκα που είχε χάσει ένα πρόβατο της και έκλαιγε απαρηγόρητη. Εδώ βλέπουμε τον Ιννοκέντιο να προσφέρει βοήθεια ακόμα και σε καθημερινές, μικρές δυσκολίες, πράγμα που δείχνει την προσήλωσή του στο να φροντίζει τους φτωχούς και αδύναμους, ανεξαρτήτως της σημασίας των προβλημάτων τους. Ο Ιννοκέντιος τη συνόδευσε στο μέρος όπου το είχε δει τελευταία φορά και προσευχήθηκε. Οι άνθρωποι που είχαν κλέψει το πρόβατο το είχαν ήδη σφάξει και το είχαν κρύψει σε ένα αμπέλι. Καθώς ο Ιννοκέντιος προσευχόταν, εμφανίστηκε ένα κοράκι που πήρε ένα κομμάτι από το κρέας και πέταξε μακριά. Έτσι, ο Ιννοκέντιος ανακάλυψε τους κλέφτες, οι οποίοι μετανόησαν, έπεσαν στα πόδια του ζητώντας συγχώρεση, και έδωσαν το αντίτιμο του ζώου στην ηλικιωμένη γυναίκα.

⁸⁸ τοιαύτη δὲ ἦν ἡ πάρεσις αὐτοῦ ὡς πτύοντα τὸν παῖδα ἐπὶ τὸν νῶτον πτύειν, οὕτως ἦν ἐκστραφεὶς.

Σαβάς

Σε αυτό το κεφάλαιο⁸⁹ εν συντομία, μαθαίνουμε για έναν παντρεμένο λαϊκό, τον Σαβά, που καταγόταν από την Ιεριχώ. Αγαπούσε τη ζωή των μοναχών⁹⁰, ακόμα κι αν ο ίδιος δεν θα κατάφερνε να ζήσει ακολουθώντας την πολιτεία τους. Από την πολλή του αγάπη, βοηθούσε τους μοναχούς χωρίς να επιθυμεί να γίνουν γνωστές πράξεις του. Στα κρυφά, μετά τη δύση του ηλίου, και καθώς η νύχτα προχωρούσε, περνούσε έξω από όλα τα μοναστήρια της ερήμου, αφήνοντας φοίνικες και λάχανα, αφού οι ασκητές του Ιορδάνη δεν τρώνε ψωμί. Ο Σαβάς μια μέρα δέχθηκε επίθεση από ένα λιοντάρι, σε απόσταση κοντινή από τα κελιά των μοναχών. Το άγριο ζώο δεν φαινόταν να είχε τάση να επιτεθεί στον άνθρωπο, παρά μόνο στο γαϊδούρι του, αφού στρίμωξε αυτόν και το γαϊδούρι που ήταν στην πλάτη του. Ρίχνοντας κάτω τον Σαβά, άρπαξε το γαϊδούρι, προφανώς για να καλύψει τις ανάγκες της πείνας του, και έφυγε⁹¹.

Μελανία

Η αναφορά στη γερόντισσα Μελανία περιλαμβάνεται σε δύο κεφάλαια που προσφέρουν πληροφορίες για τη ζωή της⁹², τα ενώσαμε σε μια ενιαία αφήγηση, ώστε να αποκτήσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς της και των πρακτικών της. Στην αρχή της εξιστόρησης, μαθαίνουμε για την καταγωγή της, τη θέση της στην κοινωνία και τους γονείς της. Η Μελανία καταγόταν από την Ισπανία, ήταν κόρη του υπάτου Μαρκελλίνου και είχε παντρευτεί κάποιον αξιωματικό. Αυτά τα χαρακτηριστικά υποδεικνύουν τη σημαντική κοινωνική και οικονομική θέση της γυναίκας αυτής. Στον εικοστό δεύτερο χρόνο της ζωής της, όταν ο σύζυγός της πεθαίνει εκείνη αποφάσισε να γίνει μοναχή. Αφήνει κάποιον να επιβλέπει τον γιο της και συγκεντρώνει όλη την κινητή της περιουσία σε ένα καράβι. Μαζί με τους πιστούς υπηρέτες της κατευθύνεται στην Αλεξάνδρεια⁹³, όπου πωλεί όλα τα υπάρχοντά της και συγκεντρώνει το χρυσάφι, κάτι που δεν θα μπορούσε να πραγματοποιήσει στην προηγούμενη πόλη κατοικίας της. Στη συνέχεια εισέρχεται στο Όρος της Νιτρίας, συναναστρεφόμενη με τους πιο επιφανείς γέροντες της εποχής για

⁸⁹ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 244/κεφ. 52

⁹⁰ τοσοῦτον ἐγένετο φιλομόναχος.

⁹¹ Τούτῳ μιᾶς τῶν ἡμερῶν λέων ὑπήντησε, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἀπὸ σημείου ἐνὸς ὥσε καὶ κατέστρεψε, καὶ τὸν ὄνον λαβὼν ἀνεχώρησεν.

⁹² Αναφορά γίνεται στα κεφάλαια 46 & 54

⁹³ τὰ κινητὰ πάντα αὐτῆς λαβοῦσα καὶ ἐμβαλοῦσα εἰς πλοῖον, μετὰ φανερῶν παίδων καὶ γυναικῶν δρομαία κατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Αἰλεξάνδρειαν.

μισό έτος. Όταν κάποιοι από αυτούς τους γέροντες εξορίστηκαν από τον κυβερνήτη της Αλεξάνδρειας, λόγω του ότι ήταν ωριγενιστές, τους ακολούθησε στην εξορία τους στην Παλαιστίνη. Καλύπτοντας τις ανάγκες τους με τα δικά της χρήματα. Είχε δώσει εντολή στους υπηρέτες της να διακονούν τους μοναχούς και πολλές φορές βοηθούσε η ίδια, φέρνοντας τα απαραίτητα. Όταν ο άρχοντας της Παλαιστίνης έμαθε για την περιουσία της, επιθυμώντας να κερδίσει από αυτήν, τη συνέλαβε προσπαθώντας να την τρομοκρατήσει. Παρά την κατάσταση της φυλάκισης, ο δυναμισμός της γυναίκας αποκαλύπτεται μέσα από τα λόγια της⁹⁴. Ο δικαστής, εν τέλει, ζητώντας συγνώμη, την προσκύνησε και διέταξε να μην εμποδίζεται πλέον η συναναστροφή της με τους μοναχούς. Συνέχισε να ζει στα Ιεροσόλυμα ακόμα και μετά την αποχώρηση των μοναχών, για είκοσι εφτά χρονιά, χτίζει ένα μοναστήρι για και δημιουργεί μια δική της συνοδεία με 50 γυναίκες παρθένες. Το μοναστήρι της ήταν πάντα ανοιχτό και δεχόταν όλους τους επισκέπτες, με προσωπική ανάληψη των εξόδων από την ίδια. Επίσης, κατασκεύασαν καταλύματα για τους επισκέπτες και κατάφεραν να επαναφέρουν 400 αιρετικούς μοναχούς. Αυτή η γυναίκα, με τον αδιάκοπο ζήλο που τη διέκρινε, προσέφερε αφειδώς τεράστια ποσά από την περιουσία της. Η ίδια και η οικογένειά της συνεισέφεραν σημαντικά στο να βοηθούν όλους όσους είχαν ανάγκη. Διακρίνουμε μια γυναίκα που είναι απόλυτα αφοσιωμένη στην προσφορά προς τον συνάνθρωπο, ζώντας μια ζωή χωρίς περισπασμούς, είτε από την επιδίωξη υλικών αγαθών, είτε από την έγνοια για τον γιο της. Ακόμη και όταν ζούσε μακριά από την οικογένειά της, η σκέψη της βρισκόταν πάντα κοντά τους. Όταν ενημερώθηκε ότι η εγγονή της βρισκόταν σε σύγχυση μετά τον γάμο της και σκεφτόταν να αναχωρήσει λόγω διαφόρων ανησυχιών, η Μελάνη, αψηφώντας την ηλικία της, και παρά τα 60 της χρόνια—σημαντικά για την εποχή εκείνη—δεν δίστασε να επιβιβαστεί σε πλοίο από την Καισάρεια και να φτάσει στη Ρώμη μέσα σε είκοσι ημέρες. Εκεί, συνάντησε τον Απρονιανό, έναν ειδωλολάτρη, τον οποίο κατήχησε και μετέστρεψε στον Χριστιανισμό. Τον έπεισε επίσης να ζήσει με εγκράτεια με τη σύζυγό του, και ανιψιά Αβίτα. Επιπλέον, στήριξε την εγγονή της Μελανία και τον σύζυγό της, Πινιανό, ενώ κατήχησε και την Άλβινα, τη νύφη της, σύζυγο του γιου της. Προετοίμασε όλους αυτούς να πουλήσουν τα υπάρχοντά τους

⁹⁴ Αὕτη δὲ δηλοῖ αὐτῶ· Ἐγὼ τοῦδε μὲν γέγονα θυγάτηρ, τοῦδε δὲ γυνή· τοῦ δὲ Χριστοῦ εἰμι δούλη. Καὶ μὴ τῆς εὐτελείας τοῦ σχήματός μου καταπτύσης· δύναμαι γὰρ ἑμαυτὴν ἐὰν θέλω ὑψῶσαι, καὶ οὐκ ἔχεις με ἐν τούτῳ καπνίσαι οὐδὲ τῶν ἐμῶν τι λαβεῖν. Ὡστε οὖν ἵνα μὴ ἀγνοήσας ἐγκλήμασι περιπέσης ἐδήλωσά σοι· δεῖ γὰρ κατὰ τῶν ἀναισιθήτων καθάπερ ἱέρακι τῷ τύφῳ κεχρῆσθαι".

και τους οδήγησε μακριά από τη Ρώμη, σε μια ήρεμη και σεμνή ζωή αφιερωμένη στον Θεό.

Το κήρυγμα της Μελάνης περί αποταγής δεν περιορίστηκε μόνο στην οικογένειά της, ήρθε σε σύγκρουση με πολλά μέλη της συγκλήτου⁹⁵ που προσπαθούσαν να την εμποδίσουν να πείσει άλλες οικογένειες να απομακρυνθούν από τα εγκόσμια. Από τα ίδια της τα λόγια κατανοούμε την βαθιά της πίστη και το γεγονός ότι, είχε κάνει το Ευαγγέλιο τρόπο ζωής⁹⁶. Παρατηρούμε ότι αυτό το κοινωνικό κήρυγμα μιας ηλικιωμένης γυναίκας είχε τεράστιο αντίκτυπο στην κοινωνία, καθώς κατάφερε να απελευθερώσει πολλές οικογένειες από τις εγκόσμιες δεσμεύσεις και να τις οδηγήσει στον μοναστικό βίο. Στη Σικελία, μετά την κατήχηση του γιου της, πούλησε ό,τι της είχε απομείνει και με τα χρήματα που συγκέντρωσε, πήγε στα Ιεροσόλυμα. Εκεί, καθώς πλησίαζε το τέλος της επίγειας ζωής της, μοίρασε τα υπάρχοντά της και άφησε πίσω της το μοναστήρι που είχε χτίσει πλήρως εξοπλισμένο, προσφέροντας έτσι ένα σπουδαίο έργο που θα την διατηρούσε ζωντανή στη μνήμη των επόμενων γενεών.

Μελανία η νεότερη

Η Μελανία η Νεότερη⁹⁷ ήταν η εγγονή της Μελανίας που προαναφέραμε. Ο συγγραφέας επαινεί το νεαρό της ηλικίας της, το οποίο, σε συνδυασμό με την απόκτηση των αρετών, την έκανε να ξεπεράσει κατά πολύ γερόντισσες που θεωρούσαν τον εαυτό τους σπουδαίο. Μαθαίνουμε ότι η νεαρή γυναίκα αναγκάστηκε να παντρευτεί έναν επιφανή άνδρα που διέμενε στη Ρώμη, όπως επέβαλλαν οι κοινωνικές νόρμες της εποχής. Παρά την αρχική της υπακοή στα συζυγικά καθήκοντα, δεν κατάφερε να προσαρμοστεί σε αυτή τη ζωή. Η γιαγιά της, η Μελανία, της είχε ενσταλάξει την αγάπη για τον ασκητικό τρόπο ζωής, στον οποίο είχε επιδοθεί και η ίδια.

Με αφορμή τον πρόωρο θάνατο των δύο παιδιών της, η Μελανία έφτασε στο σημείο να μισήσει τον γάμο. Έθεσε στον σύζυγό της, τον

⁹⁵ Καί οὕτως πρὸς πάντας ἐθηριομάχησε τοὺς συγκλητικούς.

⁹⁶ «Παιδιά, γέγραπται πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν ὅτι "Ἐσχάτη ὥρα ἐστί". Τί ἐμφιλοχωρεῖτε τῇ ματαιότητι τοῦ βίου, μήποτε φθάσωσιν αἱ ἡμέραι τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ μὴ ἀπολαύσητε ὑμῶν τοῦ πλούτου καὶ τῶν προγονικῶν πραγμάτων».

⁹⁷ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ.264

Πινιανό, ένα δίλημμα⁹⁸. Από τα λόγια της κατανοούμε την αγάπη της για τη μοναχική ζωή, που είχε κληρονομήσει από τη γιαγιά της. Παντρεμένη από την ηλικία των 13 ετών, μετά από 7 χρόνια γάμου, αποσύρθηκε στη μοναχική ζωή, έχοντας την πεποίθηση ότι, αν ο Θεός ήθελε να έχει παιδιά και να συντηρεί την οικογένειά της, δεν θα της τα έπαιρνε τόσο νωρίς.

Για πολύ καιρό διαφωνούσε με τον σύζυγό της, έως ότου τελικά εκείνος την ελευθέρωσε από τα συζυγικά καθήκοντα. Μετά από αυτή την απόφαση, η Μελανία ανέπτυξε έντονη φιλανθρωπική δραστηριότητα. Διέθεσε μεγάλο μέρος του πλούτου της για τη βοήθεια των φτωχών και την υποστήριξη των εκκλησιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διανομή χρυσού και αργύρου που έκανε σε εκκλησίες της Ανατολής, της Αιγύπτου, της Παλαιστίνης και της Δύσης. Δεν δίστασε να αποχωριστεί πολύτιμα προσωπικά της αντικείμενα, όπως μεταξωτά υφάσματα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για τη διακόσμηση εκκλησιών. Όλα αυτά τα χρήματα κατάφερε να τα δωρίσει πριν από την εισβολή του Αλάρικου. Οι φιλανθρωπίες της Μελανίας δεν περιορίστηκαν μόνο σε χρηματικές δωρεές, αλλά επεκτάθηκαν και στην απελευθέρωση 8.000 δούλων της. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατείχε πολλούς περισσότερους δούλους, οι οποίοι δεν αποδέχτηκαν την ελευθερία τους, αλλά οικειοθελώς πέρασαν υπό την εξουσία του αδελφού της⁹⁹. Σε αυτούς χάρισε 3 χρυσά νομίσματα στον καθένα. Η κτηματική περιουσία που της ανήκε δεν περιορίζεται στα παραπάνω. Κατείχε επίσης κτήματα στην Ισπανία, τη Γαλλία, την ακυτανία και ταρακωνυσία, τα οποία επίσης πούλησε, κρατώντας μόνο μερικά στη Σικελία, την Καμπανία και την Αφρική.

Παρακάτω μαθαίνουμε για τον ασκητικό βίο της Μελανίας, αφού έτρωγε μέρα παρά μέρα, φτάνοντας ακόμα και στις πέντε μέρες χωρίς τροφή. Αξιόλογο είναι το γεγονός ότι υπηρετούσε τις δούλες της, τις οποίες ανύψωσε σε συνασκήτριες. Η Μελανία δεν ήταν μόνη σε αυτή την πορεία. Η μητέρα της, Αλβίνα, την ακολουθούσε στην άσκηση και τη φιλανθρωπική της δραστηριότητα, προσφέροντας και εκείνη τον πλούτο της για την ανακούφιση των φτωχών. Μαζί με δεκαπέντε ευνούχους και

⁹⁸ «Εἰ μὲν αἰρῆσαι συνασκηθῆναι κάμοι κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης λόγον, καὶ δεσπότην σε οἶδα καὶ κύριον τῆς ἐμῆς ζωῆς· εἰ δὲ βαρὺ σοι τοῦτο καταφαίνεται ὡς νεωτέρῳ, πάντα μου λαβὼν τὰ πράγματα ἐλευθέρωσόν μου τὸ σῶμα, ἵνα πληρώσω μου τὴν κατὰ θεὸν ἐπιθυμίαν, κληρονόμος γενομένη τῆς μάμμης τοῦ ζήλου, ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἔχω»..

⁹⁹ Ἦλευθέρωσε δὲ τὰ βουλευθέντα ἀνδράποδα ὀκτακισχίλια, τὰ λοιπὰ γὰρ οὐκ ἐβουλήθησαν ἀλλ' ἤρῃσαντο δουλεῦσαι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς.

εξήντα παρθένες, ελεύθερες και δούλες, ζούσαν μια ζωή αφοσιωμένη στην πνευματική άσκηση, μένοντας σε αγροτικές κατοικίες, πότε στην Καμπανία και πότε στη Σικελία. Ο σύζυγός της, ο Πινιανός, συμμετείχε επίσης σε αυτό το πνευματικό ταξίδι, συνοδευόμενος από τριάντα μοναχούς, ασχολούμενος με την ανάγνωση, το κήρυγμα και άλλες πνευματικές δραστηριότητες.

Η Ολυμπιάδα

Η Ολυμπιάδα¹⁰⁰ περιγράφεται ως μια εξαιρετικά σεμνή και ζηλωτική γυναίκα, η οποία ακολούθησε τα βήματα της πίστης με ακλόνητη αφοσίωση. Η αρχική περιγραφή της Ολυμπιάδας δίνει έμφαση στην αφοσίωση και τη σεμνότητά της, τονίζοντας την πνευματική της καθαρότητα και την αποφασιστικότητά της να ακολουθήσει μια θεοσεβή πορεία. Ήταν κόρη του κόμητα Σελεύκου και εγγονή του έπαρχου Άβλαβιου, γεγονός που την τοποθετούσε σε μια υψηλή κοινωνική τάξη. Η αριστοκρατική της καταγωγή υπογραμμίζει το βάθος της θυσίας της, καθώς επιλέγει τη χριστιανική ταπεινοφροσύνη παρά τα προνόμια της κοινωνικής της θέσης. Παρόλο που παντρεύτηκε τον γιο του Νεβρίδιου έπαρχου της πόλης, ο γάμος τους κράτησε μόνο λίγες μέρες. Αυτό, ωστόσο, δεν την εμπόδισε να παραμείνει παρθένα, καθώς όπως αναφέρεται, δεν είχε ποτέ σεξουαλική επαφή με τον σύζυγό της¹⁰¹. Η επιλογή της παρθενίας, παρά τον σύντομο γάμο, την τοποθετεί σε έναν ηθικά υψηλότερο βαθμό στην χριστιανική παράδοση, όπου η παρθενία θεωρείται υπέρτατη αρετή.

Η Ολυμπιάδα αφιέρωσε τη ζωή της στη φιλανθρωπία και στην υποστήριξη της χριστιανικής πίστης¹⁰². Η γενναιοδωρία της και η συμβολή της στην πνευματική ανάπτυξη άλλων ενισχύουν την εικόνα της ως ηγερίας της χριστιανικής πίστης, ενώ η συμμετοχή της σε κοινωνικά έργα την καθιστά υπόδειγμα αγιότητας. Η επιλογή της να απορρίψει τα συνηθισμένα καθήκοντα μιας παντρεμένης γυναίκας και να αφιερωθεί στον Θεό δείχνει την αντίθεσή της με τις κοινωνικές νόρμες της εποχής, αναδεικνύοντας την ασυνήθιστη και ανιδιοτελή ζωή της.

¹⁰⁰ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 252

¹⁰¹ γυνή δὲ οὐδενός· λέγεται γὰρ κεκοιμηθῆσαι παρθένος.

¹⁰² Ἦτις πάντα διασκορπίσασα ἑαυτῆς τὰ ὑπάρχοντα διέδωκε πτωχοῖς· οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἀγωνισαμένη ὑπὲρ ἀληθείας, πολλὰς τε κατηχήσασα γυναῖκας, καὶ σεμνολογήσασα πρεσβυτέρους, καὶ τιμῆσασα ἐπισκόπους, καὶ ὁμολογίας κατηξιώθη τῆς ὑπὲρ ἀληθείας.

Ιουλιανή

Στα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου του, ο Παλλάδιος αναφέρεται σε τρεις αφηγήσεις που αναφέρονται σε προηγούμενη περίοδο και περιγράφουν τις αρετές και τα κατορθώματα γυναικών, τις οποίες ο ίδιος ανακάλυψε γραμμένες σε βιβλία. Θα μελετήσουμε τις δύο από τις τρεις ιστορίες που παραθέτει ο συγγραφέας.

Η πρώτη αφορά την Ιουλιανή¹⁰³, μια παρθένα από την Καισάρεια της Καππαδοκίας. Αυτή η γυναίκα είχε φήμη για τις αρετές της. Σύμφωνα με τα όσα βρέθηκαν γραμμένα, η Ιουλιανή προσέφερε φιλοξενία και προστασία στον Ωριγένη¹⁰⁴ κατά τη διάρκεια των διωγμών για δύο χρόνια, υπηρετώντας τον με αφοσίωση, φροντίζοντας τον από την περιουσία της¹⁰⁵. Ο Ωριγένης είχε γράψει μια σημείωση σε ένα βιβλίο που είχε στην κατοχή της η Ιουλιανή. Χάρη σε αυτή την σημείωση έγινε γνωστό το γεγονός¹⁰⁶.

Η διήγηση του Ιππολύτου

Η δεύτερη ιστορία, η οποία επίσης συμπεριλαμβάνεται στις ιστορίες που διάβασε, ξεκινά από την αρχή με την αναφορά της στον συγγραφέα του βιβλίου¹⁰⁷. Το συγκεκριμένο βιβλίο περιείχε μια διήγηση που εκτυλίσσεται στην πόλη της Κορίνθου, όπου ζούσε μια ευγενούς καταγωγής και εξαιρετικής ομορφιάς γυναίκα, η οποία ήταν φημισμένη για την αγνότητά της και την αφοσίωσή της στην παρθενία. Κατά την εποχή των διωγμών, η παρθένα αυτή κατηγορήθηκε άδικα ενώπιον του δικαστή της περιοχής, ο οποίος ήταν ειδωλολάτρης. Οι κατήγοροι ισχυρίζονταν ότι η παρθένα είχε βλασφημήσει τα είδωλα και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις της εποχής. Ο δικαστής, επηρεασμένος τόσο από τις κατηγορίες όσο και από τα δικά του προσωπικά πάθη¹⁰⁸, βλέποντας την ομορφιά της, άφησε τον εαυτό του να επηρεαστεί από τις κατηγορίες που είχαν διατυπωθεί εναντίον της. Η ακούραστη προσπάθειά του να την πείσει να υποκύψει στις επιθυμίες του, φάνηκε σε κάθε βήμα που ακολούθησε. Ωστόσο, όταν διαπίστωσε ότι δεν μπορούσε να την κατακτήσει με κανέναν τρόπο,

¹⁰³ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 272

¹⁰⁴ Κάτι που επαναλαμβάνεται και στο κεφάλαιο 63 όπου γίνεται λόγος για μια άλλη παρθένο που κρύβει τον Μέγα Αθανάσιο από τους διώκτες του.

¹⁰⁵ *ἔδεδξατο ἐπὶ δύο ἔτη ἰδίῳι ἀναλώμασι καὶ ὑπηρεσίᾳ ἀναπαύσασα τὸν ἄνδρα.*

¹⁰⁶ *"Τοῦτο τὸ βιβλίον εὗρον ἐγὼ παρὰ Ἰουλιανῇ τῇ παρθένῳ ἐν Καισαρείᾳ, κρυπτόμενος παρ' αὐτῇ"· ἥτις ἔλεγε παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τοῦ ἑρμηνέως τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ εἰληφέναι)*

¹⁰⁷ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ.272/κεφ. 65

¹⁰⁸ *Γυναικομανῆς οὖν ὑπάρχων ὁ δικαστής.*

άλλαξε στάση και επέλεξε να την τιμωρήσει για την αντίστασή της. Αντί να την τιμωρήσει με τις συνηθισμένες μεθόδους που εφάρμοζαν τότε, δεν την εξόρισε, ούτε τη βασάνισε. Αντ' αυτού, την τοποθέτησε σε ένα πορνείο, όπου θα μπορούσε να εξευτελίζεται καθημερινά. Διέταξε τον υπεύθυνο του πορνείου, να την εκθέσει σε όποιον περαστικό θα πλήρωνε για τις υπηρεσίες της, καθορίζοντας μάλιστα το ταπεινό αντίτιμο των τριών νομισμάτων για κάθε άνδρα που θα επιθυμούσε να έχει σωματική επαφή μαζί της.

Η παρθένα, παρά την αδικία και την προσβολή που υπέστη, έμεινε ακλόνητη στην πίστη της και στην απόφασή της να παραμείνει αγνή, ωστόσο δεν ήταν διατεθειμένη να αποδεχτεί τη μοίρα που της επιφύλαξαν. Με πανουργία, σκέφτηκε ένα τέχνασμα για να αποφύγει τις σεξουαλικές επαφές με τους άνδρες που θα πλήρωναν για τις υπηρεσίες της. Προσποιήθηκε ότι είχε μία σοβαρή πληγή στο σώμα της, η οποία υποτίθεται ότι θα θεραπευόταν μέσα σε λίγες ημέρες. Ζήτησε να την αφήσουν για λίγο καιρό χωρίς να δέχεται άντρες, υποσχόμενη ότι αμέσως μετά θα μπορούσε να εξυπηρετεί τους πελάτες όπως όριζαν και μάλιστα δωρεάν¹⁰⁹. Αυτό το τέχνασμα της έδωσε χρόνο για προσευχή και την απομάκρυνε προσωρινά από τον κίνδυνο. Κατά τη διάρκεια αυτών των ημερών, συνέβη ένα άλλο σημαντικό γεγονός. Ένας νεαρός αξιωματούχος έδωσε πέντε νομίσματα για μια δήθεν ολονύκτια συνάντηση μαζί της. Ο ίδιος, εισερχόμενος ως σωτήρας στον χώρο όπου την κρατούσαν, με θεϊκή καθοδήγηση, την έντυσε με τα δικά του ρούχα επιτρέποντας της να διαφύγει χωρίς να γίνει αντιληπτή. Όσον αφορά τον νεαρό, εκείνος δεν κατάφερε να γλιτώσει, καθώς ανακαλύφθηκε το τέχνασμα και τον εντόπισαν. Τελικά παραδόθηκε στα θηρία βρίσκοντας επώδυνο θάνατο.

Ουήρος και Βοσπορία

Στην περιοχή της Γαλατίας, και πιο συγκεκριμένα στην πόλη της Άγκυρας, υπήρξε ένας κόμης με το όνομα Ουήρος και η σύζυγός του, η Βοσπορία¹¹⁰. Αυτοί οι άνθρωποι είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους στα μέλλοντα αγαθά και, ως εκ τούτου, δεν έδιναν προτεραιότητα στην οικονομική και περιουσιακή αποκατάσταση των παιδιών τους. Τα έσοδα από τα κτήματά τους τα διέθεταν στους φτωχούς, επιδεικνύοντας μεγάλη

¹⁰⁹ «Έλκος ἔχω τι εἰς κεκρυμμένον τόπον ὅπερ ἐσχάτως ὄζει, καὶ δέδοικα μὴ εἰς μῖσός μου ἔλθῃτε· ἔκδοτε οὖν μοι ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἐξουσίαν ἔχετε καὶ δωρεάν με ἔχειν»

¹¹⁰ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 276/Κεφ. 66

φιλανθρωπία. Η οικογένειά τους περιλάμβανε και έξι παιδιά, τέσσερις γιους και δύο κόρες. Οι ίδιοι αναφέραν ότι, εκτός της προίκας που διέθεταν για τα κορίτσια που παντρευτήκαν, στα υπόλοιπα παιδιά δεν έδωσαν τίποτα, γιατί θα τα κληρονομούσαν μετά τον θάνατο τους¹¹¹. Αυτή η προσέγγιση δείχνει τη δέσμευσή τους προς την φιλανθρωπία και όχι την προσωπική και οικογενειακή οικονομική ενίσχυση. Η φιλανθρωπία του κόμη και της γυναίκας του δεν περιοριζόταν μόνο στα παραπάνω. Μοίραζαν σπόρους σε εκκλησίες, πόλεις και χωριά που είχαν ανάγκη, γεγονός που υποδηλώνει την μεγάλη περιουσία που διέθετε ο κόμης, καθώς μόνο έτσι θα μπορούσε να προμηθεύσει μια ολόκληρη πόλη με σπόρους. Κατά τη διάρκεια μιας περιόδου μεγάλης πείνας, προσέφεραν σιτάρι από την προσωπική τους αποθήκη για να θρέψουν τους φτωχούς, συμβάλλοντας έτσι στην επιστροφή αιρετικών στην Ορθοδοξία. Ήταν πολύ ταπεινοί και ακόμα και η εμφάνισή τους δεν φανέρωνε την κοινωνική τους θέση. Δεν φορούσαν πολυτελή ενδύματα, συνοδευόμενη από αυστηρούς κανόνες νηστείας, ζώντας με λιτότητα και αποφεύγοντας τη διαμονή στις πόλεις, ώστε να μην επηρεάζονται από τους θορύβους και τις συναναστροφές και παρεκκλίνουν από τον σκοπό τους. Η λιτότητα στη ζωή τους υπογραμμίζει την προσήλωσή τους σε χριστιανικά ιδανικά, αποφεύγοντας τον πειρασμό της πολυτέλειας και της κοινωνικής επιρροής που συνδέεται με την αστική ζωή.

Η Μάγνα

Η Μάγνα¹¹² ζούσε στην πόλη της Άγκυρας και ήταν μια από τις πολλές εξαιρετικές γυναίκες που διακρίνονταν για την εγκράτειά τους. Ήταν γνωστή για την ευλάβειά της, αλλά η ζωή της είχε μια ιδιαίτερη ιστορία που την έκανε να ξεχωρίζει. Η μητέρα της Μάγνας την πάντρεψε με τη βία, παρά τη θέλησή της¹¹³. Το γεγονός ότι υπήρξε θύμα αναγκαστικού γάμου φανερώνει τις κοινωνικές πιέσεις που πολλές γυναίκες αντιμετώπιζαν, ακόμη και από τα ίδια τους τα οικογενειακά πρόσωπα, κάτι που κάνει την αντίστασή της ακόμη πιο εντυπωσιακή. Ωστόσο, η Μάγνα κατάφερε να πείσει τον άντρα της να σεβαστεί την επιθυμία της να παραμείνει ανέγγιχτη, γεγονός που εντυπωσίασε τους ανθρώπους γύρω της. Αυτή η πτυχή της ζωής της Μάγνας δείχνει όχι μόνο τη δύναμη του χαρακτήρα της, αλλά και το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η

¹¹¹ «Μετά τήν αποβίωσιν ήμῶν πάντα ὑμέτερά ἐστι»

¹¹² (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ. 278 / κεφ. 67

¹¹³ Βία γάρ συναφθεῖσα παρὰ τῆς ἰδίας μη τρὸς ἀνδρί.

πνευματική πεποίθηση στη διαπραγμάτευση των όρων μιας σχέσης, κάτι εξαιρετικά σπάνιο για την εποχή. Μετά από λίγο καιρό, ο άντρας της πέθανε και η Μάγνα αφιερώθηκε ολοκληρωτικά στον Θεό. Η χηρεία στην αρχαιότητα έδινε πολλές φορές στις γυναίκες μια σχετική ανεξαρτησία που δεν είχαν ως παντρεμένες, κάτι που η Μάγνα εκμεταλλεύτηκε για να αφοσιωθεί πλήρως στη θρησκευτική της ζωή.

Από τότε, ζούσε με σεμνότητα, φροντίζοντας το σπίτι της, ακολουθώντας μια ασκητική και ηθική ζωή. Η εμφάνισή της και η συμπεριφορά της ήταν τόσο αξιοσέβαστες που προκαλούσαν τον θαυμασμό ακόμα και στους επισκόπους. Παράλληλα, η Μάγνα ήταν γνωστή για την ευσπλαχνία της. Μοίραζε όσα της περίσσευαν στους φτωχούς, όλα αυτά ενώ εργαζόταν αθόρυβα και κρυφά, χωρίς να επιδιώκει την αναγνώριση για τις πράξεις της. Η ζωή της Μάγνας ήταν ένα παράδειγμα σεμνότητας, ευσέβειας και προσφοράς, δείχνοντας πώς μια γυναίκα μπορεί να αφοσιωθεί στο καλό και στο Θεό, χωρίς να αναχωρήσει από τον κόσμο. Είναι ενδιαφέρον ότι, η Μάγνα επέλεξε να παραμείνει στην κοινωνία, φροντίζοντας το σπίτι της, ενώ παράλληλα ζούσε με χριστιανική ταπεινότητα και αυτοσυγκράτηση. Αυτό την κάνει ένα σπάνιο παράδειγμα γυναίκας που κατάφερε να συνδυάσει την ασκητική αφοσίωση με την κοσμική ζωή.

Η συκοφαντία του Ευσταθίου

Η ιστορία¹¹⁴ αυτή διαδραματίζεται στην Καισάρεια της Παλαιστίνης και περιστρέφεται γύρω από μια νεαρή γυναίκα, κόρη ενός πρεσβυτέρου, η οποία υπέπεσε σε σαρκική αμαρτία. Αφού βρέθηκε έγκυος και έγινε αντιληπτή από τον πατέρα της, στην ερώτησή του για τον πατέρα του παιδιού, ο εραστής της της πρότεινε να αποδώσει την ευθύνη σε έναν αναγνώστη της πόλης, κατηγορώντας τον ότι αυτός είναι ο υπαίτιος. Ο πατέρας της, πιστεύοντας τα λόγια της, καταγγέλλει τον αναγνώστη στον επίσκοπο. Ο επίσκοπος, σοβαρός και αυστηρός, συγκεντρώνει το ιερατείο και καλεί τον αναγνώστη να απολογηθεί. Ο αναγνώστης, απορημένος και αδικημένος, αρνείται τις κατηγορίες, καθώς δεν έχει κάνει τίποτα. Ωστόσο, η αγανάκτηση του επισκόπου είναι έντονη· τον κατηγορεί σκληρά και τον πιέζει να ομολογήσει κάτι που δεν διέπραξε¹¹⁵. Παρότι δεν υπέκυψε στις πιέσεις, ο αναγνώστης καθαιρείται από τα καθήκοντά του.

¹¹⁴ (ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, 1974) σελ.284 / κεφ.70

¹¹⁵ «Ἀγανακτῶν ὁ ἐπίσκοπος ἐμβριθῶς ἔλεγε αὐτῷ· "Οὐχ ὁμολογεῖς, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, καὶ ἀκαθαρσίας μεστέ;»

Απογοητευμένος αλλά και αποφασισμένος να ξεκαθαρίσει την αλήθεια, ο αναγνώστης επιστρέφει στον επίσκοπο και τον παρακαλεί να του επιτρέψει να παντρευτεί τη γυναίκα. Από τα ίδια τα λόγια του αναγνώστη κατανοούμε πως ο ίδιος επιθυμούσε να γίνει ιερέας και με αυτή την κατηγορία του στερούσαν αυτό το δικαίωμα¹¹⁶. Ο επίσκοπος συμφωνεί, ελπίζοντας ότι ο χρόνος θα βοηθήσει τον νέο να δεθεί συναισθηματικά με τη γυναίκα και να ξεχάσει την αδικία. Ωστόσο, ο νέος παίρνει τη γυναίκα και την οδηγεί σε ένα γυναικείο μοναστήρι, ζητώντας από τη διάκονο της αδελφότητας να την κρατήσουν μέχρι να γεννήσει. Οι μέρες περνούν και φτάνει η ώρα του τοκετού, αλλά η γέννα δεν προχωράει. Η γυναίκα υποφέρει, βλέπει οράματα του Άδη και παραμένει ανίκανη να γεννήσει. Σε κατάσταση αγωνίας, φωνάζει συνεχώς ότι συκοφάντησε τον αναγνώστη¹¹⁷, προκαλώντας ανησυχία στις αδελφές του μοναστηριού, οι οποίες μεταφέρουν την είδηση στον πατέρα της. Ο πατέρας, φοβούμενος μήπως κατηγορηθεί η κόρη του για τη συκοφαντία, καθυστερεί να δράσει, ενώ η κόρη του βρίσκεται στο μετέωρο μεταξύ ζωής και θανάτου, χωρίς να γεννά ή να πεθαίνει για εννιά ολόκληρες μέρες. Όταν πλέον οι ασκήτριες του μοναστηριού δεν αντέχουν άλλο τις κραυγές της, απευθύνονται στον επίσκοπο, αναφέροντάς του την ομολογία της. Ο επίσκοπος στέλνει διακόνους στον αναγνώστη, ζητώντας του να προσευχηθεί για να λυτρωθεί η γυναίκα. Ο αναγνώστης, που όλο αυτό το διάστημα είχε κλειστεί στο σπίτι του και προσευχόταν, παραμένει αφοσιωμένος στην προσευχή. Ο πατέρας, βλέποντας ότι χάνεται η κόρη του και μη έχοντας άλλη λύση, παρακαλεί τον επίσκοπο να προσευχηθεί στην εκκλησία, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Ο επίσκοπος αποφασίζει να τον επισκεφθεί προσωπικά -από αυτή την επίσκεψη μαθαίνουμε και το όνομα του αναγνώστη, Ευστάθιος- και του ζητά να «λύσει αυτό που έδεσε». Μαζί προσεύχονται γονατιστοί και η γυναίκα γεννάει αμέσως. Η ιστορία αυτή καταλήγει να τονίσει τη δύναμη της προσευχής και της επιμονής στην αλήθεια. Η παράκληση του Ευσταθίου και η αφοσίωσή του στην προσευχή αποκάλυψαν τη συκοφαντία, τιμώρησαν τη γυναίκα και δίδαξαν στους άλλους την αξία της υπομονής και της πίστης.

¹¹⁶ «οὔτε γὰρ ἐγὼ κληρικὸς λουπὸν οὔτε ἐκείνη παρθένος».

¹¹⁷ «Οἷμοι τῇ ἀθλίᾳ, κινδυνεύω συκοφαντήσασα τόνδε τὸν ἀναγνώστην»

Δ' ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπεράσματα

Μέσα από αυτή την έρευνα εξάγονται πολλά σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με την καθημερινή ζωή του 4ου αιώνα. Αν και η πηγή εστιάζει κυρίως στους μοναχούς της Αιγύπτου, παράλληλα σκιαγραφεί και τους αφανείς ήρωες της εποχής, τους απλούς ανθρώπους, η οποίοι είναι γεμάτοι πάθη, αρετές και θάρρος. Η κοινωνία του 4ου αιώνα αποτυπώνεται, σε κάποιο βαθμό, στη *Λαυσαϊκή Ιστορία*. Μέσα από αυτό το σπουδαίο έργο γινόμαστε μάρτυρες των προβλημάτων που απασχολούσαν τους ανθρώπους της εποχής, των ασθενειών που τους ταλαιπωρούσαν και των πρακτικών που εφαρμόζαν. Οι λαϊκοί εμφανίζονται συχνά σε άρρηκτη σχέση με τον μοναχισμό. Πολλοί επισκέπτονταν τους μοναχούς για πνευματική καθοδήγηση ή για να λάβουν συμβουλές και ευλογία. Αυτό δείχνει ότι οι μοναχοί είχαν μεγάλη επιρροή στους λαϊκούς και ότι η σχέση τους δεν ήταν απλώς απόμακρη, αλλά ενεργή και αλληλεπιδραστική. Διακρίνουμε, χωρίς να γνωρίζουμε το ακριβές ποσοστό, κάποιους ανθρώπους να διατηρούν την πνευματικότητα στην καθημερινή ζωή. Παρά το γεγονός ότι δεν ζούσαν σε μοναστήρια, πολλοί από αυτούς ήταν βαθιά αφοσιωμένοι στον Χριστιανισμό και αναζητούσαν τρόπους να ενσωματώσουν τις χριστιανικές αρχές στην καθημερινότητά τους. Οι λαϊκοί είχαν επίσης σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη των μοναστηριών και των ασκητών, τόσο οικονομικά όσο και μέσω της διάδοσης των πρακτικών τους. Αυτό δείχνει τη συνέργεια ανάμεσα στην οργανωμένη θρησκευτική ζωή και την κοσμική κοινωνία της εποχής.

Οι ιστορίες των λαϊκών στην "*Λαυσαϊκή Ιστορία*" συχνά λειτουργούν ως παραδείγματα ηθικής συμπεριφοράς, προβάλλοντας την αρετή, την ταπεινότητα, και την φιλανθρωπία ως ιδεώδη. Οι αφηγήσεις αυτές δείχνουν πως οι λαϊκοί μπορούσαν να εφαρμόσουν τις χριστιανικές αρχές στην κοσμική ζωή. Υπάρχουν επίσης αναφορές σε λαϊκούς που αντιμετώπισαν ηθικές ή πνευματικές δυσκολίες και ζήτησαν βοήθεια από τους μοναχούς, κάτι που υπογραμμίζει τις προκλήσεις της χριστιανικής ζωής στην κοσμική κοινωνία. Συνοψίζοντας, η παρουσία των λαϊκών στη δείχνει την πολυπλοκότητα της σχέσης τους με τον μοναχισμό και την κοσμική κοινωνία. Οι λαϊκοί παρουσιάζονται ως ενεργοί παράγοντες στη θρησκευτική ζωή, επιδιώκοντας την πνευματική ανάπτυξη τους.

Παράλληλα, παρελαύνουν και πολλοί αμαρτωλοί, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν ποικίλες μορφές αμαρτημάτων. Αυτοί οι αμαρτωλοί είναι καθημερινοί άνθρωποι, που άλλοι βρέθηκαν να λυγίζουν μπροστά στους πειρασμούς της ζωής και άλλοι αντιμετώπισαν τα μεγαλύτερα σκοτάδια της ψυχής τους. Μερικοί από αυτούς μετανόησαν για τις πράξεις τους και κατάφεραν να σωθούν, ενώ άλλοι έμειναν αμετανόητοι, αδυνατώντας να ξεφύγουν από την αμαρτία τους. Ανάμεσά τους βρίσκονται τόσο απλοί άνθρωποι όσο και φοβεροί ληστές ή άτομα με άλλα σοβαρά παραπτώματα. Η παρουσία τους υπενθυμίζει ότι, παρά τα σφάλματά τους, κατέχουν κι αυτοί μια θέση στην ανθρώπινη ιστορία. Είτε μετανόησαν είτε όχι, η διαδρομή τους είναι σημαντική για την κατανόηση της ανθρώπινης φύσης. Η αμαρτία δεν απομονώνει απαραίτητα τον άνθρωπο, αλλά τον φέρνει σε αντιπαράθεση με τον εαυτό του, την κοινωνία και το θείο. Η μοίρα τους αποτελεί μια βαθιά αντανάκλαση της πάλης του ανθρώπου ανάμεσα στο καλό και το κακό, με την αμαρτία να είναι κομμάτι της ανθρώπινης φύσης και επιλογής, που άλλοτε οδηγεί στη λύτρωση και άλλοτε στην καταδίκη.

Κάτι που προκαλεί τρομερή εντύπωση είναι το γεγονός ότι, οι γυναίκες κατέχουν μια ιδιαίτερα σημαντική θέση, και ο συγγραφέας τις αντιμετωπίζει με σεβασμό και εκτίμηση, κάτι που δεν ήταν συνηθισμένο για την εποχή. Αυτό διαφέρει σημαντικά από την κοινωνική αντίληψη και τη μεταχείριση που συχνά λάμβαναν από τις οικογένειές τους, οι οποίες πολλές φορές τις παντρεύανε με τη βία ή τις πίεζαν να παντρευτούν άνδρες που δεν ήθελαν. Ο Παλλάδιος αναφέρει αρκετά παραδείγματα γυναικών που επέλεξαν να ακολουθήσουν τη μοναστική ζωή, παρά τις πιέσεις που δέχονταν από την οικογένεια και την κοινωνία. Αυτές οι γυναίκες παρουσιάζονται ως πρότυπα αρετής και πνευματικότητας, εξυμνείτε η αφοσίωσή τους στη θρησκεία και η ακλόνητη πίστη τους. Ο συγγραφέας αντί να τις αντιμετωπίζει υποτιμητικά ή ως κατώτερες, αναγνωρίζει τη δύναμη και την αποφασιστικότητά τους. Ο Παλλάδιος θεωρεί την αντίστασή τους στις οικογενειακές πιέσεις ως μια μορφή πνευματικής ανωτερότητας. Για παράδειγμα, πολλές από αυτές απέφυγαν τον γάμο, που συχνά επιβαλλόταν με τη βία, για να αφιερωθούν στη μοναστική ζωή. Αυτό δεν ήταν μόνο μια απόφαση προσωπικής πίστης, αλλά και μια πράξη αντίστασης σε μια κοινωνία που τις έβλεπε κυρίως ως αντικείμενα προς γάμο και πολυπόθητες "μηχανές" για την παραγωγή παιδιών. Η αντιμετώπιση τους είναι ασυνήθιστα προοδευτική για την εποχή. Ενώ οι

γυναίκες της εποχής συνήθως αντιμετωπίζονταν ως κατώτερες ή εξαρτημένες από τους άνδρες, ο Παλλάδιος τους αποδίδει μεγάλη τιμή και αξία, προβάλλοντας τις ως ισότιμες στην πνευματική ζωή και στη χριστιανική αρετή. Αυτό τονίζει τη διάσταση ανάμεσα στη θρησκευτική και την κοσμική ζωή, και πώς η θρησκεία μπορούσε να προσφέρει στις γυναίκες έναν δρόμο προς την ανεξαρτησία και την αυτοπραγμάτωση.

Ε΄ ΕΠΙΜΕΤΡΟ

βιβλιογραφία

Παπαδόπουλος, Σ. (1984). *Μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας. Η σκέψη και τα έργα τους*. ΑΘΗΝΑ: Παρουσία.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Φ. (2020). *ΒΥΖΑΝΤΙΟ (324-451) Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ*. ΑΘΗΝΑ: ΕΣΤΙΑ.

Παλλάδιος. (1970). *Βυζαντινή Βιβλιοθήκη, Παλλαδίου, Λαυσαική Ιστορία α'.* ΑΘΗΝΑ: ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ. (1974). *Λαυσαϊκή Ιστορία*. Ρώμη: G. J. M. Bartelink.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. Γ. (2011). *ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ Β τόμος*. ΑΘΗΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΗ.

Βασιλείου, Φ. (2002). Από την Ιστορία του Μοναχισμού στην Αίγυπτο: Αποδεκτές και μη συμπεριφορές μέσα από τις πηγές (313-450). Διπλωματική εργασία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αθήνα.

Γ. Μαντζαρίδη, άρθρο "Παλλάδιος", ΗΘΕ, τόμ. 9, 1966, στήλ. 1102-1104.

Μέντζου - Μειμάρη, Κωνσταντίνα. (2002). "Η αγιολογική βιογραφία στο Βυζάντιο και η σημασία της στην πολιτιστική ιστορία της Ν. Α. Ευρώπης." Περιοδικό Παρουσία, Παράρτημα αριθμός 52, Αθήνα.

Φειδάς, Βλάσιος Ιω. «Μοναχισμός και κόσμος». Στο Το Βυζάντιο σήμερα: Τάσεις του ορθοδόξου μοναχισμού. Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου που διοργανώθηκε στα πλαίσια του προγράμματος "Οι δρόμοι του ορθοδόξου μοναχισμού: Πορευθέντες μάθετε", Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών. Αθήνα, 1996

Palladius. The Lausiac History of Palladius. Μετάφραση W.K. Lowther Clarke. Society for Promoting Christian Knowledge. The Macmillan Company, 1918.

Katos, Demetrios S. Palladius of Helenopolis. Oxford University Press, 2011.

Laboa, Juan-Maria. Ιστορικός άτλας του μοναχισμού. Μετάφραση Εύη Παπαγεωργίου, Εκδόσεις Καρακώτσογλου, 2006.

Ware, Kallistos. The Orthodox Church. Penguin Books, 1993